

Balada.

Drevesa danes otožna stoje,
zlato je listje, steze šume, šume . . .
V rosah jesenskih kima zaspani park, —
o, kje ste, zaljubljene pesmi bledih princes samotark?

Mramorne vile objema mraz,
kakor s solzami pada fontani glas ta čas;
v bazarju — hladno, globoko nebo, tako
kakor da sto let ni glédala vanj Margot . . .

Ali si vitez v srebrnem oklepu, obraz zastrt?
Črno kobilo prijezdil v začarani vrt? —
Le spomini še padajo z listjem vročih rož,
ali blede princese so šle zamóž . . .

Črna kobila ima tak tih korak,
črna kobila ima pogled gorak, mehak,
vitez v srebrnem oklepu jo je objel tesno
in čudne in težke besede zašepetal v uho:

„Bilo je bilo . . . Nič več se ne vrne zdaj:
padlo je listje, zbledel je maj, ugasnil raj . . .
In svojo dušo ubogo zapisal sem zlim močem,
samo da v žalostnih sanjah s teboj še biti smem . . .“

Vladimir Levstik.

Na samem.

Prav neprisiljeno, ko sva samá
v samotni izbi ali tihem kraju,
nenadno najdejo se ustne naju,
vzžari ti lice kakor mak poljá.

In kot bi plaha senca mirno šla.
Nikjer besede o ljubezni rajú,
še ogneva se ji kot deca zmaju,
še smejeva se ji: hihi, haha!

Le znanec s sivo in preklano brado,
ki nepotreben pride vasovat,
nekoč je mislil, da ne moti rad.

Le tvojo roko nežno vso in mlado
vzdrhteti v svoji čutil sem enkrat
in hipni tvoj pogled — kot ogenj zlat.

Milan Pugelj.

Ti tvoji zlati lasi —

Ti tvoji zlati lasi
so moje duše spev,
so mojih pesmi krasi,
so mojih zor odsev.

V polnoč srcá žarijo
na bajno tiho pot
in do neba gorijo
povsod plamteč, povsod.

In roma moja duša
v njih jutra solnčni žar,
šum mirtnih gajev sluša,
zre bajk skrivnostni čar.

In roma v divne sanje:
poljubi, žamet, smeh,
razkošno trepetanje,
miljon željá v očeh —

Ti tvoji zlati lasi
so leten, solnčen dan,
so kres, ki pólnoč krasi,
da gasne zvezdna plan.

O mladi zlati časi!
Pij duša ognja, pij! —
Ti tvoji zlati lasi
so kot ognjeni sni . . .

Vojeslav Molè.

Pravica za pravico.

Ivan Cankar.

IV.

ežka omotica je bilo tisto življenje. Nikamor nisem več zahajal od jutra do noči, od noči do jutra. Vzdignil sem se toliko, da sem si natočil vina in zapalil cigareto. Tudi mislil nisem ničesar — kaj in kam bi mislil? Edino, kar sem jasno občutil, je bil strah; čisto navaden otroški strah, ki ne izvira od nikoder in ne ve nikamor.

Po ves dan sem imel okno zadelano in zagrnjeno. Prej sem bil vesel tistega razgleda na vrtove, na cerkvene stolpe, na rdeče strehe. Posebno, kadar je sijalo solnce in se je tiho zibalo v vetru zeleno drevje na vrtovih, sem preslonel po dolge ure ob oknu, v srcu miren in zadovoljen, brez misli, brez sanj. Zdaj me je bilo strah celo tistega razgleda; predaljen je bil in prerazsežen — kakor solnčna pesem o svobodi.

Čakal sem — to je bilo vse moje sporočilo. Čakal nestrpneje, z večjo muko in večjim hrepenenjem v srcu, nego sem čakal, ko sem ljubil prvo žensko. Takrat sem še vijolice trgal in zvezde prešteval in v vzdihih je bilo več mehke sladkosti nego resničnega trpljenja. Kje so vijolice, kje zvezde — še vzdihov ni! Neizmerno počasi, mrko in težko, kakor črna voda so se plazili pusti dnevi. Zjutraj sem dolgo ležal v poluspanju, zato da bi laže pričakal pol dneva; a kadar sem mislil na ure in sem jih štel, so stale, gledale so name s topim očesom in se niso genile. Ure ne marajo, da jih človek gleda, kadar se plazijo mimo s tihim korakom; okrenejo se in stoje; odvrni pogled od njih, pa pohité, kakor oblaki pred vetrom . . . Najtežje in najtrudnejše pa so bile večerne ure; mnogokdaj sem prižgal svetiljko, zakaj tudi čas je budnejši v svetlobi, in sem poskušal siloma vzdramiti dušo, zaokreniti misli na veselejšo pot; ali kakor da bi kamenu ukazoval, da naj se vzdigne, da naj leti! Brati sem poskušal, pa še preden sem knjigo odprl, se mi je zagnusila — gnusilo se mi je vse, kar je pričalo o življenju, o ve-

selju, o svobodi... Kadar sem pogledal na uro, sem se prestrašil; navijal sem jo pač vsakih pet minut, ker sem bil uverjen, da zaostaja; da bi se natanko prepričal, sem hodil po izbi z enakomernimi koraki in sem jih štel; ko sem naštel do tristo, sem sodil, da je minilo pet minut; pogledal sem — in glej, minilo jih je sedem; ko jih nisem gledal, so kazalci hiteli, meni na kljub in srd! . . . To življenje, ali kar je pač bilo, se je vleklo od ponedeljka do sobote. Šele ob sobotah pod večer sem se dramil iz omotice; čutil sem razločno, kako se je kri hitreje pretakala, kako mi je bilo topleje v obraz. Tako je otroku na večer pred praznikom. Dolgo v noč je gorela svetiljka v moji izbi, do polnoči in dalj sem romal od stene do stene; in ko sem truden legel, sem spal v omotici daleč v dan...

V nedeljo je prišla že zgodaj po kosilu in je ostala pri meni do noči. Tako je bilo vsako nedeljo, do zime. Nekoč, ko je bil lep in jasen predzimski dan, je pogledala skozi okno in je videla tam daleč za vrtovi solnčno cesto in prazniške ljudi; od nekod se je glasila vesela pesem.

„Katera nedelja je zdaj že, da sem pri tebi? Kadar grem, srečavam ljudi — in nihče ni sam. Lepo so oblečeni, pod pazduho se drže, smejo se in so veseli. Ti pa še nikoli nisi rekel, da pojdiva!“

Zares, niti na misel mi še ni bilo prišlo nikoli. Ko je izpregovorila, me je izpreletelo hkratu kakor sram in ljubosumnost. Najbolj navadna, ostudna in nizkotna ljubosumnost, tista, ki je brez povoda in brez misli porojena iz nečistega srca samega. Dobro sem vedel, da bi ji ne na cesti, ne v krčmi ne mogel pogledati s prijaznim očesom v obraz, zato ne, ker je bila lepa in ker bi jo gledali tudi drugi. Tako nizkoten sem bil. In nenadoma mi je stopila v to vročo glavo jasna podoba, kako se izprehajava pod kostanji, med pisano, šumečo, veselo množico. Vsa rdeča, goreča je ona v lica, drži se me pod pazduho, smeje se, blebeče. Jaz je ne poslušam, komaj da jo še vidim. Pa pride mimo lep mlad fant v pisani vojaški suknji, nasmehne se, pomežikne, zasučje si črne brčice in gre dalje. Ona se zasmee, pogleda mi v obraz vsa radostna in žareča: „O, glej, kako je brhak! . . .“

Samo hipna podoba je bila, pa sem čutil, kako mi je vsa kri planila v lica.

„Če bi se rada izprehajala ali če bi rada v krčmo — pojdi! Nič ti ne branim! Jaz pa . . . jaz ne maram takih reči!“

Strmela je name vsa osupla.

„Če sem te žalila, ne zameri!“

Mene pa je bilo sram, in ker me je bilo sram pred njo, sem jo v tistem trenutku sovražil. Iskal sem, kako bi jo ranil . . . in take stvari najde človek čuda kmalu.

„Ne, le pojdi, če ti je dolgčas! Tam, glej, v tisti krčmi plešejo nocoj — pojdi! Vojakov bo tam sila in tvojih vrstnic! In kadar se naplešete in vam bo vroče pri srcu — zavetij in zatišij je dovolj! Res, pojdi, prepust sem zate in premalo glasan, tudi ne plešem rad in smejem se malokdaj . . .“

Videl sem, da se je tresla od bridkosti in da me je prosila usmiljenja z očmi in s srcem — pa sem bil zadovoljen, kakor da sem bil dosegel imenitno zmago . . . Od tistega večera me nikoli več ni prosila, da bi jo spremljal ob belem dnevu po svetlih mestnih ulicah; tudi skozi okno ni več pogledala — bala se je pač, da je ne bi zalotil ob skitem kopnenju . . .

Ali saj ni res, da je bila tista nizkotna ljubosumnost brez povoda, porojena iz nečistega srca samega! Komaj se je porodila ljubezen, se je ljubosumnost porodila ž njo — ni moglo biti drugače . . . Tako je bilo: srečalo se je v solncu dvoje ljudi, ki jima je bilo edinole namenjeno, da se srečata, da se kvečjemu še pozdravita in da gresta tiho dalje po svojih potih. Onadva pa sta se prijela za roko in sta se poljubila in sta sedla v travo . . . ali v srcih je bila zapisana sodba: srečala se bosta ter pojdeti dalje po svojih potih. Krepko sta se držala za roko, ali mislila sta natihem: kdo bo tisti, ki te bo srečal, kadar pojdeva po svojih potih? . . . V mojem srcu je bila nečista zloba; Bog vedi, kaj je bilo v njenem; zdi se mi, da je bila tiha in globoka žalost, ki je sama ni razumela, zato ker je bila nedolžen otrok.

Ne samo tisti večer — vselej sem jo mučil, kadar sem jo najbolj ljubil; s pogledom sem jo mučil, z besedo in s smehom. Nikoli pa je nisem ranil nezavedno; premislil sem besedo, kretnjo sem preudaril, — in vesel sem bil, ko je obstrmela ter se sklonila pod nenadnim udarcem. Če sem nezavedno izpregovoril, če je roka storila nezavedno kretnjo, če je oko pozdravilo, da samo ni vedelo — se je ona nasmehnila, kakor da je šinil preko njenih ustnic žarek iz samih nebes. Tedaj sem vedel, da me ljubi — in spoznal, da jo ljubim . . .

Po noči sem jo spremljeval proti domu; hodila sva zmerom po samotnih, slabo razsvetljenih ulicah; držala sva se tesno objeta in poljubljal sem jo ob vsakem drugem koraku — a v vsakem poljubu je bila ponižna, vdana, vsa solzna prošnja za oprostjenje.

Komaj da sva stopila na cesto, komaj da sem vedel, kako blizu je slovo in samota, me je zbolela vsaka nemila beseda, ki sem jo izpregovoril, in vsaka nemila misel, ki jo je brala v mojih očeh. „Ne zameri, ne bodi huda . . . zakaj vse, kar sem rekel, vse, kakor sem te žalil, vse je bila ljubezen; lepo je prišlo iz srca, na jeziku pa se je pretvorilo!“ — In v teh prošnjih poljubih ni bilo laži. Takrat, ko sem jo z vročimi poljubi in solznimi očmi prosil oproščenja, sem jo pač najbolj resnično ljubil; in takrat, mislim, je bilo res nekaj čistejšega v mojem srcu.

Kadar sva se poslovila, v tretjič že morda, ali v devetič, in je stala ona v veži, jaz na cesti, sem še pritisnil ustna na vrata.

„Lahko noč, Minica!“

Ni me mogla slišati; šepetal sem in les je bil debel in močan. Pa sem vedel, da je stala pred vrati in da mi je prav tako šepetaje odgovorila.

„Lahko noč, Ivan!“

Zdelo se mi je celo, da čutim skozi les njeno toplo sapo.

Nato sem poslušal, kako je šla s hitrimi koraki po stopnicah, tudi sem slišal, kako je visoko v drugem nadstropju odklepala in zaklepala duri; zdelo se mi je, da slišim, kako odpenja gumbe na bluzi, da slišim rahlo šumenje postelje in nato mirno, tiho dihanje . . .

A tedaj — tedaj sem pritisnil pesti ob sence in sem zastokal.

„Kam? Kam? Do prsi v zemljo zakopan, do vratu! Nikamor več!“

Nato sem bežal, prav po pravici bežal, kakor pred sodnikom in pred kaznijo. Zaklenil sem se v izbo, skrtil sem se pod odejo, tiščal sem obraz v pesti.

„Vse končano!“

Kaj da je bilo končano? Bog vedi! Tako mi je bilo, kakor da sem bil nenadoma in ponevedoma treščil iz luči v temo, iz omotice v treznost, iz sanj v resničnost . . .

In ob tistih urah nisem prav nič pomislil nanjo; moja bridkost je bila in usoda, pa je še videl nisem . . . Nisem je videl, ki je morda natanko ob tisti uri tiščala obraz v blazino in pila sama svoje solze.

„Vse končano! . . .“

V.

Morda bi bilo vse to, kakor se je začelo in dovršilo, le težko in mračno poglavje v dolgi zgodbi mojega življenja, če ne bi . . . Ampak to je tista druga zgodba, ki se je bila čudեսno pričela na

predvečer mojega ponižanja. Lep večer je bil tisti; vzduh je bil ves opojen, zakaj slajše od pomladanskih cvetov diši jesensko venoče listje . . .

Nekoč sem ljubil lepega dekleta; tudi ona, mislim, da me je ljubila. Ampak vasovanje je bilo kmalu pri kraju; sam ne vem, kako se je zgodilo. Edino, kar še vidim, kadar ne morem spati in se pogovarjam s spomini, so njene objokane oči. Ne vidim jih rad; lepe oči so bile . . . Le tja gredo rade moje misli in tja je šel zmerom rad moj korak, kjer sem jo čakal nekoč ob zgodnjem meglinem jutru. Tako zgodaj je bilo, da ni še zvonilo svetega jutra in da še megle nisem videl, ki mi je močila obraz; v kostanjih je tiho potrkavalo; noč je bila, smehljala se je v poznem spanju, rahlo je že zavzdihnila; v nji sem bil jaz sam, v mojem srcu čista ljubezen. Ko je rumena zarja razmeknila megle nad kostanji, so zaškripale duri, previdno so zahreščali urni koraki na pesku. Prišla je, zavita v dolgo belo ruto, v belem spodnjem krilu; izza rute so gledali kuštravi črni lasje, izza krila gole noge v pisanih sandalah; ves zaspan je bil obraz, oči so bile rosne. Nato sva sedela na leseni klopi, pod kostanjem, tam za zidom . . . Tam je zdaj moja kapelica, tam zdaj moj spomin na lepoto čiste mladosti. Vselej sem romal tja, kadar me je zbolela samota v srcu; in tudi takrat sem romal tja — sam črni angel me je vodil za roko.

Rahlo je šumelo v kostanjih, rahlo šepetanje spominov. „Kaj si to ti? Dolgo si odlašal, kod si se mudil?“ — Na klopi je sedela ženska.

Vsa v črno je bila oblečena, obraz pa je bil tako bel, da se je svetil, kakor od mesečine obžarjen. Stal sem tam, strmel sem nanjo; počasi je okrenila glavo, nasmehnila se je mirno in je gledala z velikimi črnimi očmi naravnost name:

„Kaj ne bi stopili bliže?“

Tudi njen glas je bil ves miren, mehak, smehljajoč.

„Zdi se mi, da me ne poznate več?“

Zdaj je bila ženska; ko sem jo poznal, je bila otrok. Droban, bled otrok z velikimi, zamišljenimi očmi. Kadar sva se po mračnem parku, pod rahlo šumečimi kostanji izprehajala z njeno sestro, s fistim lepim dekletom, ki sem ga takrat ljubil, se je včasi nenadoma prikazala čisto blizu naju, tiha kakor senca, in je spet kakor senca ugasnila v mraku; nama se je zdelo, da naju ne vidi in ne sliši. Nihče se ni takrat veliko zmenil zanjo; premalo je bila vesela, da bi se igrali z njo, preveč je bila samotna in resna, da bi jo ljub-

kovali. Šepala je nekoliko in včasih sem jo videl, ko je z mirnim, globokim očesom gledala na otroke, ki so se vreščaje podili po pesku. Tako je rasla v samoti in mraku — in kakor mrak in samota je še zdaj ležalo na njenem belem, ozkem obrazu.

„Nisem vas spoznal, Olga!“

„Dolgo je že!“

Ponudila mi je v pozdrav svojo tenko, mrzlo roko — s tako mirno, milostno kretnjo, da sem se globoko sklonil, zato da bi poljubil milostni kraljici te ozke, tenke prste; ni umeknila roke, ko sem se je dotaknil z ustnicami, kakor da je vajena vdanosti . . .

„Dolgo je že, gospod Malinovec, dolgo od tistih časov, ko ste se izprehajali pod temi kostanji! Spominjam se še dobro . . . jako ste se postarali!“

Prestrašil sem se tako zelo, kakor da me je kdo razgaljenega videl, ob grehu zalotil. Z nespametno frazo sem hotel prikriti svoj strah.

„Res je, človek se izpreminja z leti, ampak vsak človek drugače; jaz sem se postaral, vi pa . . .“

Toliko zaničevalne samozavesti je bilo v njenem nasmehu in njenem pogledu, da sem obmolknil.

„Lepša da sem nego takrat, to ste hoteli povedati . . . kakor da bi rekli: o travnik, kako si ti zelen! Gospod Malinovec: kaj je travniku treba, da ga častite?“

Iztreznile in umirile bi me bile te hladne besede, da niso bile tako hudo resnične. O, da je bila le senca koketnosti v njeni lepoti, takoj bi bil ugledal tisto senco, takoj bi jo bil zgrabil! Ali na tistih belih licih, v tistih široko odprtih, temnih očeh z dolgimi črnimi trepalnicami ni bilo ne koketnosti, ne prešernosti in ne bridkosti — le samota in mrak. Za tem mrakom in za to samoto pa sem videl kakor za temnim zagrinjalom globoko, neutešljivo, večno bolest. Moje srce se je stisnilo, zaprosilo je in zaječalo, vdalo se takrat za zmerom.

Nikoli nisem mislil drugače, nego da je vsa ljubezen le iskanje. Ljubezen je v mojem srcu — kam bi jo pretil, komu bi jo dal? A v mojih najtišjih sanjah je tista ženska, ki je vredna vseh mojih misli in vse moje krvi. Kdo je? Kje je? Ni je! — Ampak na vseh teh obrazih, ki jih vidim in ki jih ljubim, je rahel spomin njene nebeške lepote. Zato jih ljubim — in tudi zato jih ne ljubim na vse večne čase. Kaj sem jaz kriv, če ta ali oni obraz ni izpolnil mojih sanj? Ali ni krivica, če mi slepec očita nezvestobo? Narobe —

zvest sem bil! Tista lepota iz sanj je popolna; jaz sem ljubil njene nepopolne dele, ampak povrsti, kakor se spodobi. Nezvest bi bil, da sem ostal pri enem samem delu ter na vekomaj zadremal ob njem.

Nenadoma sem jo ugledal, tisto lepoto, vsa, kakor je bila od nekdaj v mojih sanjah. Trepetal sem pred njo, strah me je bilo, — a vse tisto ni bila ljubezen. O neznani lepoti, ki živi v hrepenenju, je mogoče sanjati, ljubiti je ni mogoče. Rad imam jasen poleten dan, rad njegovo mogočno, pojočo svetlobo; a v solnce ne morem pogledati. Če pa ni mogoče ljubiti kraljice — njen suženj biti je mogoče . . .

„Spremljajte me po parku, kakor ste Anko nekoč . . . tja pojdiva, kjer je tišji mrak!“

Vstala je.

„Ali veste, kje je zdaj Anka? Omožila se je. Še zadnjič me je vprašala, če ste še živi in kje da ste. Ona vas je imela rada, saj veste. Zdaj se ji ne godi dobro. Njen mož je učitelj v pozabljeni rovtarski vasi, zasluži malo in pijanec je. Tudi bolna je, od samote in bridkosti najbrž; in zdi se mi, da bo kmalu umrla . . . Čemu ste prebledeli?“

„Hladno je v parku . . .“

„Res, hladno je. — Takrat ste mislili, da nisem videla vajinih poljubov, ne slišala vajinih besed. Pa sem videla celo tiste poljube, ki so bili v vajinih mislih, in slišala tiste besede, ki niso bile izgovorjene. Tako sem natanko ugenila tisti dan, ko ste se je naveličali; in smejala sem se, ko ste jo vendarle poljubovali in ko ste ji vendarle govorili sladke besede; to se je natanko poznalo: prej je prišla beseda iz srca, pozneje le še iz namočenega sladkorja . . . Ali vam je mraz?“

„Mraz mi je.“

„Zapnite si suknjo! — In tudi se še dobro spominjam, da ste me ob tistih časih nekoč pogledali s takimi očmi, kakor bi ne bili smeli! Od vrha do tal ste me pogledali v enem samem trenutku, jaz pa sem se smejala v srcu . . .“

Meni je bilo, kakor da mi leži kamen v glavi. Le to sem vedel, da se je zgodilo nekaj strašnega in pravičnega.

„Povejte Anki, da jo pozdravljam!“

„Morda ji sporočim, če ne pozabim . . . ampak čemu bi jo žalila! Tudi ona bi vedela, da je pozdrav iz usmiljenja — in usmiljenje ni drugega nič nego jecljajoče kesanje slabotnih duš, ki še

toliko moči nimajo, da bi se bahale s svojo nizkotnostjo . . . Kako ste me pogledali? Nisem vas žalila!“

„Niste me žalili!“

„Če pridete večkrat v te kraje, stopite k meni, tako ob mraku! Razgovarjala se bova . . . je prijetno, ali se vam ne zdi? Ampak v soboto nikar ne pridite, ob sobotah prihaja nekdo drugi . . . Glejte, zdaj grem po tej stezi, na levo; vi pa pojdite na desno! . . . Lahko noč!“

Dala mi je roko, na rahlo je nagnila glavo in se je okrenila. Jaz sem šel iz parka tako truden, ves omahujoč, kakor da sem si naložil butaro, pretežko zame . . . Sram, bolešt, strah, utrujenost — vse; in v vsem, Bog se usmili, neizmerna sreča, neskončno upanje . . . Hitel sem po ulicah, zaletaval sem se v ljudi, zadeval se z ramo ob zid, smejal se in vzdihoval . . . in čisto jasno sem ob vsem tem vedel, da se ona zaničevalno smehlja, ko gleda name, na sužnja, ki se je bil zvalil na tla pred njenimi nogami in ji briše z ustnicami prah s čevljev . . .

VI.

Od tistega večera nisem šel več v park; zdi se mi celo, da mesec in dalj nisem mislil nanjo z razločno mislijo. Ali vem, da je iz daljave sijalo kakor žareč ogenj in da me je bilo groza tistega ognja. Moje telo samo se je bilo najbrž uprlo, mi je ukazovalo, da sem zaklepal duri, zastiral okna; uprla se je želja po življenju, po svobodi, uprla brez razmišljanja in brez namena — kakor žival beži pred nevarnostjo. Tolik je bil strah pred tistim daljnim ognjem, da sem se zadovoljno zaklenil v ječo, kakor si temnejše in gnusnejše ni moči misliti . . .

Navsezadnje pa mi je samota legla kakor težka noč na telo in dušo. Kadar sem se vzdignil, da bi stopil preko izbe, sem čutil, da sem bolan. Noge so mi omahovale, glava me je bolela in zibalo se mi je pred očmi. Pogledal sem se v ogledalo in tam sem videl, da sem se bil v teh dolgih samotnih tednih postaral za mnogo let. Lica so bila upala in gubasta, oči so bile vse zakrvavele in so gledale zaspano; zrasla mi je bila kuštrava brada in predolgi nepočasani lasje so viseli na čelo. Tako se je spodobilo za ječo . . . Bila je smrt. O mislih, delu, upanju, prihodnosti — ne besede več!

Vedel sem, da bi se nekoč in morda že kmalu, morda že jutri tole zgodilo: legel bi in bi ležal in bi ne vstal več — kakor lojena sveča bi v smradu in dimu ugasnil . . . To sem spoznal, ko

sem se izprehajal v nedeljo po izbi in sem bil tako truden, da sem počival ob vsakem drugem koraku. Kadar sem šel mimo duri, sem stal in poslušal, da bi slišal njene korake na hodniku. In ko so se oglasili, hitri in drobni kakor vselej, me je prešinila misel, ki sem jo s smehom pozdravil.

„Če je treba v brezdno, kaj bi se lovil in dolgočasil po strmih ovinkih — rajši kar naravnost z razprostrtimi rokami!“

Prišla je in zdela se mi je zelo žalostna. Še preden si je odvezala ruto, je stopila tik predme, ustnice so ji vztrepetale in nenadoma je zajokala . . . Jaz nisem nikoli maral ženskih solz, bal sem se jih; njene pa so me bolele, kakor da bi mi vroče padale na srce.

„Vse povej!“

Sedla je na zofo, ni me pogledala in je govorila hitro, sunkoma.

„Bolani si . . . jaz sama sem te napravila bolnega. Na očeh se ti pozna, na obrazu, v besedah. Prej si se smejal, zdaj se ne smeješ več; prej je bil tvoj glas mehak in lep, kadar si rekel, da me imaš rad; zdaj je kakor iz mrzlega groba; prej so bila rdeča tvoja lica in so veselo gledale tvoje oči, zdaj si bled in gledaš temno, da me je strah . . . Kaj sem ti storila, kaj sem grešila, Bog sam se me usmili in sveta mati božja! . . . O, saj vem, da sem te zastрупila s svojo prisrčno ljubeznijo: na, pij, sem rekla, ti pa si pil in zdaj si bolan. Gledam te in vidim, kako si bolan, pa ti vendar točim: na, pij, in ti piješ! Tako je zmerom večji moj greh in moje srce je vse polno bridkosti . . . Reci: pojdi zdaj, dovolj si mi storila hudega, ne maram te več — pa te še prav lepo pozdravim in pojdem in tudi molila bom zate!“

To so bile tiste besede, ki sem jih bral tolikokrat v njenih žalostnih očeh; grizle so v njenem otroškem srcu, zmerom razločnejše, zmerom grenkejše, dokler niso izbruhnile siloma in s solzami.

„Ali nisi rekla, ko si šla po hodniku in sem slišal za durmi tvoj korak: Zdaj mu povem, zdaj mu vse povem, pa bodi, kakor je božja volja?“

„Tako sem rekla!“

„In ko sem stal za durmi, sem rekel jaz: Kadar pride, ji povem, vse do konca ji povem!“

„Povej še ti in . . . kakor je božja volja!“

Pogledala me je hitro in strahoma in je povescila glavo.

„Tako sem rekel in sklenil: kakor je zdaj, je trpljenje in smrt! Ti si videla bridkost v mojih očeh, jaz jo vidim v tvojih. Nič manjša

ljubezen v mojem nego v tvojem srcu, in nič manjša bridkost... Ves teden čakam, umiram v samoti, skoraj da bi že z roko dosegel smrt . . . ves teden čakaš, jokaš v samoti; vidim te, kadar mi je najgrenkejšo pri srcu . . . Nič več! Kaj mi je do smrti? Le umiranja ne maram, tega tihega, samotnega . . . Umreti — odpri duri, da pride smrt, vesela kakor svat, in pozdravil jo bom in posmejal se ji bom v obraz! . . . Umirati, dremati, gniti — o, rajši jo za lase privlečem po stopnicah, po hodniku, to počasno smrt . . . Tako je — kaj strmiš? Trpela sva, živela nisva!“

„Pojdiva!“

„Kam?“

„Kakor je božja volja — ali v veselje ali v bridkost; srečala se več ne bova!“

Tako tiho je govorila, da sem slišal samo njeno misel.

„Nikamor ne pojdeva, Minica, nevestica!“

Kar sem takrat govoril, kakor sem jo takrat poljubil, je bila vse sama odkritosrčna in globoka radost. Ob tisti uri namreč in za tisto uro. Vem, da ni bilo hinavščine ne v očeh, ne v besedah, ne v poljubih, niti v mislih ne.

„Nikamor ne pojdeva! . . . Vsa bolest nama je rasla iz koprnenja in pričakovanja! Saj sem zdrav, saj gledam jasno, saj gladko govorim in razločno mislim zdaj in ko si ti pri meni. Komaj se zapro tista težka vrata, komaj utihnejo tvoji koraki na stopnicah, je spet noč v duši, kamen na srcu. Tudi tvoje oči so vesele ob meni, tudi tvoja lica so vsa rdeča, kakor takrat pod gorenjskim solncem! . . . Iz samote nama je rasla bolest . . . ne več samota!“

Sam sem čutil, da so mi bila lica vroča; gledala je osupla name, a v njenih očeh — videl sem ga, ker sem ga želel — je bilo tiho, trepetajoče upanje.

„Ne vem, kaj si rekel; nisem razumela teh lepih besed!“

„Ne s srcem?“

„Razumela sem, da me imaš rad!“

„Rad te imam, še ti me imej! Nič drugega na svetu, nič drugih besed, nič drugih misli! — Še ti me poljubi, Minica, nevestica, kakor sem te jaz poljubil!“

Spominjam se; pa bodi spomin žalosten — lep je in čist. Klečal sem pred njo; prvokrat in tudi pozneje nikoli več; roke sklenjene na njenih kolenih, pogled v pogled vprst. Če pomislim nocoj, me je sram, zato ker sem star in pust. Ampak bil je večer izmed tistih lepih večerov, ki mi zdaj ne dado, da bi spal brez sanj . . .

„Sama bodiva, sama v svoji ljubezni! Ne bodi nikogar, da bi stal med nama, ne kraja, ne ure, ne človeka! Sama — ne v samoti; zaklenjena — ne v ječo; zavezana — svobodna! Moja ljubezen je tonila, omahovala v hrepenenju — močna in lepa se bo vzdignila iz močvirja!“

Sam Bog vedi, kakšne so bile moje besede, kakšne moje misli ob tistih urah; srečen sem bil, to je zapisano v koprnečem spominu. Vse se je vršilo kakor v sanjah; smejala sva se in jokala sva, Bog se usmili! Bridkost je bila prekipela in se je naposled prelila kakor iz prevrnjenega kozarca; olajšano, osvobojeno srce je zavriskalo in zastokalo od sladkosti . . .

Zgodnje jutro je bilo, ko sem jo spremljal domov. Gosta megla se je valila nad mestom; tišina je bila tolika, da sva hodila narahlo, zato da bi ne slišala svojih korakov. Vso pot sva molčala, roko v roki, glavo tesno ob glavi, misel ob misli . . .

Tisti dan sem šel in sem naročil stanovanje za naju obadva; daleč zunaj, tako da sva videla skozi okno na pusto močvirno polje.

(Dalje prihodnjič.)

Pesem o lilijanu.

Oj, rasti mi, lilijan, rajski cvet,
nebeško lep je ves beli svet —
zalivala bistro gredice,
rosila sem z žarki cvetlice.

In raste, zacvetel je lilijan,
že vrt se mi v solncu iskri ves dan,
ljubezen iz kelihov diha —
oj, pridi mi, fantič v moj stan . . .

Oj, pridi, utrgaj si beli cvet,
naj zvone, na tvoje prsi pripet,
in moje srce te pozdravlja,
in moje srce je kot beli cvet . . .

C. Golar.

Krakovsko gledišče.

Za „Ljub. Zvon“ napisal Tad. Stan. Grabowski. — Iz poljskega rokopisa poslovenil

Vojeslav Molè.

krakov je dolgočasen, brez življenja, konservativen,“ pravi skoraj vsakdo, kdor pride k nam iz zapadne Evrope. „Krakov je hladen, gosposki,“ se pritožujejo mnogokrat naši pobratimi, zlasti mlajši, ki so popolnoma prepojeni z duhom demokratizma in enakosti.

In v marsičem imajo prav i eni i drugi. Krakov je „dolgočasen“ za onega, ki ne čuti žil njegovega življenja, „gosposki“ je za one, ki ne poznajo virov njegovega ponosa, ki jim je tuja vsa tradicija njegove kulture in spomin na to, da je bil nekdanje srce srca, ki je nehala biti, duša življenja, ki so mu ukazali umreti, vsebina bogate knjige, od katere so ostale samo raztrgane strani.

Življenje Krakova in misel njegovega stvarjanja se ne da tako lahko pojmiti. To je nepozabljen odmev stoletij, to so brezdane globine narodove vesti, čin njegovega življenja in nesmrten ponos, to je njegova velikost in podlost, resnica in laž, to je njegova srčna boleost in neutešno hrepenenje.

Krakov je z vsem svojim življenjem nekaj tako izredno poljskega, da ga lahko popolnoma razume samo kdo, ki se je vživel v poljsko kulturo in njeno prošlost. Primerjati bi se dal Krakov samo z Moskvo na slovanskem severu in z Dubrovnikom na jugu. Kajti niti Praga, niti Ljubljana, niti Kijev, niti Belgrad, niti Sofija niso središča, ki bi družila v sebi vse sile narodne tradicije v taki meri kakor Krakov. Stoletni boji in to, da se je živelo skupaj s sebi sovražnim plemenom, nestalnost narodno-političnih razmer, težišča v družabnem življenju — vse to je provzročilo, da vsa ona središča ne morejo imeti tako dalekosežnega pomena za svoje narode, kot ga ima Krakov za Poljsko.

Premogočna in preblizu je še v njem tradicija svobode in neodvisnosti, preveč telesni so še oni duhovi, ki spe v njegovih grobeh in svetiščih, presvež je še spomin na poslednje vstaje in njih nesrečni konec, preglasna je še ta pesem vavelskih zvonov, ki je pela na poti k prestolu in — grobu našim poljskim vladarjem zemlje in — kar je še večjega pomena — vladarjem duha.

Resnica v očitanjih naših gostov in pobratimov je torej samo relativna. „Dolgčas“ in „hladnost“ bi se marsikdaj izpremenila v izrazito povest o preteklosti, ko bi se človek poglobil v njeno zgodovino in usodo. Istotako tudi gotovo ne razume mrtvih kupov kamenja sredi rimskih ali atenskih razvalin, ne pojmi tišine cipres na melanholičnem Lopadu v Dubrovniku, ne uzre divnih podob na „krasnoj plaščadi“ v Moskvi, kdor je samo površno pregledal karte minolih vekov teh mest.

*
*
*

Krakov je bil kljub vsem svojim hibam vedno in je še danes, ko je minila svoboda Poljske, glavno in edino središče poljskega narodnokulturnega življenja. Varšava je brez moči vsled pritiska ruske vlade, Poznanj je vklenjen v verige, ki mu jih je naložilo prusko junkerstvo, Lvov, ki so ga umetno izpremenili v deželno glavno mesto, ni bil nikdar ugoden za višje, bujnejše duševno delo in je postal vrhutega v zadnjem času še torišče nezmišelnega in nesrečnega spora z Rusini; vse te tri stolice današnje trojedine Poljske nimajo potrebnih pogojev, da bi igrale vlogo duševnih voditeljic v kulturnem delu sodobne Poljske.

Ostal je torej samo še Krakov — ta skoraj prva zibelka Poljske —, da čuva „svetinja narodne cerkve“ — kot je povedal Mickiewicz —, da čuva plamen narodnega stvarjanja, umetnost in znanost, te zadnje, še svobodne činitelje našega življenja.

In morda se nikjer ne kaže to vodilno mesto tako silno kot ravno na polju dramatične umetnosti. Vzroki so popolnoma enostavni: v Varšavi in Poznanju ne dopušča pedantno skrbna cenzura poljskim odrom, da bi se mogli resnično razvijati, četudi bi imeli ugodnejša tla nego Krakov, materialne pogoje in moralno oporo; ta cenzura jim dopušča samo, da vegetirajo in so le slab posnetek še slabše muze nemških gledišč in tretjevrstnih francoskih. Lvov je preveč kozmopolitičen, vsestranski in plitek, da bi mogel gojiti narodno umetnost radi umetnosti same in narodne ideje.

Da je Krakov res postal zavetišče narodne umetnosti v pravem pomenu besede, je v prvi vrsti zasluga ravnatelja Pawlikowskega (1893—1898). Ko so v letih 1891—1893 zgradili novo gledišče, je lahko vplival krakovski oder vsled ugodnih pogojev tudi na širšo mašo. In Pawlikowski je to razumel in je zato posvetil svoje šestletno delovanje najtežjemu — temeljnemu, pripravljalnemu, malodane pedagoškemu delu.

J. Kotarbiński, ki mu je sledil (1899—1904), je nadaljeval njegovo delo, ga poglobljaj in širil in zlasti povečaval klasičen repertoar, vendar pa ni vedno znal vzdržati gledišča na oni artistski višini, do katere se je bilo povzpelo pod njegovim prednikom.

Od leta 1905. pa vodi krakovsko gledišče eden najboljših sodobnih poljskih igralcev — Ludvik Solski, ki ga je v družbi s svojo soprogo, igralko g. Ireno Solsko, dvignil na tako višino, kot je ni bilo doseglo nikdar poprej. Ta umetniška dvojica je znala v kratkem času vzbuditi i med igralci samimi i množico občinstva, v literarnem svetu in v časnikarstvu takšen pietizem do umetnosti, takšno ljubezen do lepote, kakršne Krakov dosihdob ni bil videl, ali vsaj ne tako dobro umel in izražal. Morda je malo gledišč, ki bi vzbujala z vsako svojo premijero toliko zanimanja in bila vedno tako napolnjena, kot je krakovsko.

Gledišče tvori danes v resnici glavno vsebino krakovskega duševnega življenja, v veliko večji meri nego godba in plastične umetnosti. Velika zasluga gre tu Solskemu, a duh, ki je popolnoma prerodil ne samo krakovsko, ampak sploh poljsko gledišče, je bil — nesmrtni duh Stanislava Wyspiańskiego.

* * *

Wyspiański je najgloblji in najsamostalnejši izraz naše narodne kulture, najčistejši duh pesniškega navdihnjenja, stvaritelj novodobne poljske Akropolide, ki ga smemo staviti ob veliko trojico naše romantike¹⁾ in ki ostane za naš narod na veke neizčrpna zakladnica moči duha in lepote.

Kdo je torej Wyspiański?

Ni lahko odgovoriti onim, ki se niso poglobili v vso preteklost slave in padcev davne Poljske, v divno epopejo njene krvave zgodovine, njene tragične usode. Zato niti ne nameravam popolnoma označiti vsega njegovega delovanja, temveč napišem samo o dveh njegovih dramatičnih delih, ki so ju igrali v preteklem letu v Krakovu, ki pa ravno izrazito kažeta dve strani stvarjanja Wyspiańskiego, dve mogočni krili njegovega umetniškega navdihnjenja.

Samo eno je treba še poprej pojasniti: zakaj je danes Wyspiański v našem kulturnem življenju tako izreden pojav in kaj ga stavi na tako nedostopne višine v zgodovini umetnosti in poezije?

Ko so se razbile vse nade v našo neodvisno bodočnost, ko so se razplinili mameči romantični sni, je bil on prvi, ki je po skoraj

¹⁾ Ad. Mickiewicz, Jul. Słowacki in Zyg. Krasiński.

petdesetletni brezplodni vegetaciji naše poezije in umetnosti znal najti sredi novodobnega labirinta vodilne ideje naših narodnih prorokov, ki so kazale pot do bodočnosti; znal jih je najti, razumeti, pojasniti na nov način, spojiti z našim novodobnim svetovnim nazorom in izprestti iz njih daljšo nit duševne evolucije, ki je postala vez med preteklostjo in bodočnostjo.

To je ena zelo važna stran dela Wyspiańskiego: globoko razumevanje poljske zgodovinske in literarne preteklosti, stvoritev sinteze te cele preteklosti, na kateri bi lahko sedanja in prihodnja pokolenja gradila bodočnost.

Bila je to genijalna misel, do katere se ni bil povzpел po velikih romantikih pri nas ne Kornelij Njejski, ne Adam Asnyk, ne Aleksander Świętochowski, ne Marija Konopnicka, čeprav so vsi čutili narodove potrebe. S tem, da je pokazal Wyspiański preteklost v takšni luči, je rešil našo poezijo večnih elegičnih tožb in očitanj in triumfalnih zanosov, ničnega kozmopolitizma, praznega frazerstva in „nadčloveštva“, ki je lagalo sebi samemu in drugim.

Pred njim so blodili kakor slepe ovce po bujnih, toda za nas v naših razmerah brezpomembnih livadah evropske poezije. Oblačili so se zdaj v mračna Ibsenova oblačila, zdaj v Maeterlinckove efektne kostume, poslušali bolne, mehke glase Baudelaireja ali pa navdušene speve Carduccija, a niso našli nikjer odmeva svoje duše, ki se ji je hotelo nazaj v kraj „rodnih snovi in domačega trpljenja“. Od povsod so se vračali apatični in razočarani, z neutešnim hrepenenjem v duši, ki mu niso vedeli niti imena. Nestrpno so se zvrčali k veliki trojici naše romantike, a niso znali njenega visokega poleta, mističnih zanosov, nadpolnih prorokb spojiti in pogoditi z bridkim spoznanjem, z grenkim kruhom vsakdanjega življenja, ki jim samo ni moglo prorokovati lepših dni.

V takem hipu se je pojavil Wyspiański z veliko, plamenečo dušo; ljubil je preteklost, pričul njeno trpljenje in znal z genijalno silo izkresati iz trpljenja moč do boja za danes in zrno življenja za bodočnost. V takem hipu je smelo in glasno povedal, da je „Poljska — velika reč“,

„ko misel nanjo se vzbudi,
po žilah polje nam kri
in čista je vest kot žar solnca . . .“,
da . . . „Domovje je Ilion
živ, večen brez konca.“

Takšne besede v takem nevarnem času so bile naravnost moralna rešitev za vso našo poezijo in so ji iznova pokazale pot v globino narodne duše in vesti.

Druga stran stvarjanja Wyspiańskiego, ki mu je priborila tako izreden pomen v evoluciji poljske umetnosti in poezije, je v nana oblika. Wyspiański ni bil samo poet, ampak tudi slikar z nenavadno izrazovito individualnostjo, in predno je zaslovel kot pesnik, je bil že znan kot slikar. In to delovanje avtorja „Wesela“ ni moglo ostati brez sledu in vplivov na njegovo pesniško stvarjanje. Pojavilo se je v njem zelo močno, postalo njena ekspresivno-dekorativna sila, tolmač in komentator prometejskih idej poezije same.

Wyspiański je torej spojil v svojem stvarjanju slikarstvo in poezijo ter dodal še godbo, ki jo je tudi dobro umel, oziroma izvrstno pričul in našel v njenih nedoumnihih elementih mnogokrat bogate motive k svojim dramatičnim načrtom.

Lahko bi morda torej kdo rekel, da Wyspiański samo posnema Wagnerja, ki je spojil v svojih mogočnih dramatičnih epopejah vse činitelje umetnosti. Nikakor ne. Wyspiański je sicer res poznal Wagnerja, toda zelo malo in samo površno, tako da ni govora o tem, da bi ga bil posnemal. Ta razpenjeni val navdihnjenja je priplul v poetovo dušo kot vsa njegova ostala poezija iz neskončno subtilnega in globokega pričutenja artistske tradicije v poljskem slovstvu. Wyspiański pri nas ni bil prvi, ki je hotel skristalizirati to navdihnjenje v dramatičen čin. Takšne misli so se porajale že v glavi „neizkušenelega misleca-poeta“ Ciprijana Norwida, tega epigona romantike, ki je še prehitel romantiko, a ga samo ni nihče umel in je bil pol stoletja popolnoma pozabljen, dokler ga ni obudila od mrtvih epoha Wyspiańskiego. To poezijo bodočnosti je torej tudi glede oblike že ustvaril C. Norwid, a sanjal je o njej tudi že Jul. Słowacki v „Lili Venedi“, prorokovala sta jo že Mickiewicz in Krasiński. A življenje ji je vdahnil v dušo šele — Wyspiański.

(Dalje prihodnjič.)

Blagorodje doktor Ambrož Čander.

Imaginarna karikatura.

Vladimir Levstik.

V.

„Tukaj smo pri omizju inteligence!“ je izjavil notar, ko je posadil doktorja za mizo. „Tu smo takorekoč ‚anternú‘, tam pa je za kmete in za druge domače živali . . .“

Doktor Čander se je ozrl in videl vse polno miz, nepogrnjenih ali pokritih z umazanimi belimi prti, kjer so sedeli ljudje iz okolice in iz vasi: bistrooke, dostojanstvene mamice v širokih prazničnih krilih, s poškrabanimi ruticami na glavi, resnobni možakarji, viržinko slovesnosti namesto pipe med zobmi, fantje in dekleta v oblekah, ki so kazale sledove novih mod. Veliko razliko je opazal med njimi in svojo družbo: dočim je vladala tukaj prešernost in veliko zadovoljstvo s seboj, izražajoče se tuintam v neprijetnih in smešnih pojavih, ni bilo ob mizah priprostosti niti pritvare, niti razgrajanja, niti napuha. Vsi obrazi so pričali že oddaleč o skromnih, resnobnih razgovorih; obračali so se s spoštovanjem drug do drugega in s hvaležnostjo do gospode, kadar je pristopil kdo izmed rodoljubov na par besed o „sedanjih razmerah“ in o raznovrstnih položajih, pa tudi o domačih rečeh in skrbeh, da ne bi „nastalo prenevarno odtujenje med častivrednimi sloji našega naroda“. Doktor Čander je vsak trenotek, kadarkoli je pozabil gospe Blanke ter se ozrl v ta mirni in čisto drugačni svet, zahrepenel po priliki, da bi se preselil medenj. Pijanih skorajda ni bilo videti; le prav na koncu vrta sta se prepirala dva možaka z nenaravno glasnimi besedami. Pač pa je videl, kako so se ob posetih županovih pokrili nekateri obrazi s tisto vedro, pretkano ironijo, ki je ni dobro prezirati pri kranjskih ljudeh.

Na doktorjevi levici je sedela učiteljica Karla, vitka, nekoliko sloka temnolaska; njen obraz ni bil, da bi rekel, krasota, temveč izmed tistih ženskih lic, ki so vsa izraz duše in se obdajajo z njo tako neodoljivo, da jih moraš poznati dolgo časa, preden ti pride na um, da izpregovoriš o telesu. Doktor Čander, ki je delil vesoljno ženstvo tega sveta na tri poglavitne kategorije, jo je prištel od

prvega trenutka v prvo in ji je sosedoval zategadelj z velikim spoštovanjem.

„Da, da,“ je modroval neredkoma svojim znancem, „vsaka ženska pripada ali prvi, ali drugi, ali tretji kategoriji, in natanko tej ali oni; čim večja je številka rubrike, tem širša je, tem več jih stoji zapisanih pod njenim zaglavjem . . . Prva kategorija, to so ženske z dušo, ki vas obvlada v hipu in tvori vso vašo predstavo o nji, ženske, ki se vtisnejo spominu, dasi jim ne pomnite obraza; izkratka, ženske, v kakršne se zaljubijo idealni in razviti mladeniči in kakršne mi izkušeni starci edine še spoštujemo . . . Druga, — to so ženske, obdarjene z rečmi, ki se jim divi naš „anthropos“, naš človek razpoloženj in enodnevnih nagonov; obdarjene s telesno lepoto brez duševne gloriije, ženske pravilne rasti, srčkane punčke, ki nas ogrejejo, dasi morda niso vzori krasote, in končno tiste ženske, bodisi lepe, bodisi grde, ki se zavijajo v tak mogočen „odor feminae“, da se samec v naši grešni koži mahoma zelo prijetno spomni samice . . .“

Tudi nocojšnjo družbo je nehote že od začetka razdelil po kategorijah; odločno v prvo je povišal Karlo, vse ostale razen gospe Blanke pa je obsodil v tretjo, v tisto skupino ženskih, „ki vidiš v glavi lahko psihološki problem, kulturo, naobrazbo in ves ongá, in vendar čutiš v celoti naturo, samo naturo, ničesar razen brutalne, ostudne nature, v prvem hipu večinoma brez opredelitve spola, — gol organizem, ki opravlja abotno delo prebave . . .“

Samo z gospo Blanko dolgo časa ni vedel kam; naposled se je spomnil, da sodi po vsej očitni nujnosti bivših dni in nocojšnjega večera v prvo kategorijo, ter jo je odločno prisporedil učiteljici Karli. Vendar pa je ostala med njima še dobršen čas občutna, dasi nerazložljiva razlika in je bolešno motila doktorja Čandra, kolikorokrat je mislil nanjo, tem bolj, čim je nikakor ni mogel odpraviti.

Poleg učiteljice je sedel mladi inženir, prijeten fant z angleškimi brčicami, razumnih oči, temnolas kakor ona in istotako ne grde zunanosti. Zdel se je zelo užaljen, kadar ga je kdo iz ostale družbe pritegnil k razgovoru; rajši se je menil s Karlo, polglasno, večinoma vsakdanje reči, a z veliko pozornostjo in s pogostimi presledki čudnega medsebojnega gledanja.

„Poznamo to!“ si je mislil doktor Čander.

Tačas si je osvojila njegovo pozornost postava, dolga in sključena, z nedomačimi črtami plavobrkatega lica, na zunaj opremljena z zelo eleganco in vendar vzbujajoča popoln vtis duševne malo-

znatnosti. Dvignila se je na drugem koncu mize izmed župana in notarja, s prožnostjo izžitega štiridesetletnika se je okrenila za dvanajstletno punčko pristrizhenih plavih las in v svetlomodrem krilcu ter potrkala na kozarec.

„Degeneriranec!“ je vzkliknil doktor v svoji duši. „Kriste moj, ta človek bi lahko redil postrvi v svojih možganih! Odkod vendar v kmetskem gnezdu takšna specijalnost? Kdo je ta imenitnik, milostljiva?“ se je obrnil k debeli, gorostasni, napol sivolasi davkarici, ki je ob njegovi desnici nabirala usta v mladosten smehljaj.

„Ta gospod? Ali je mogoče, da ga ne poznate! Oh, čuuudež božji!“ je zasvirala gospa s sladkotnim glasom popolnoma nove okarine. „Ta gospod je vendar naš gospod barronn: jako, ja-ko ljubezniv gospod!“ je dodala z važnim, malodane užaljenim poudarkom in z dolgim pogledom v obljubljeno stran, odkoder se je zdajci oglasil trušč in šunder.

„Pósluh! Pósluh!“ je kričal župan s širokim glasom. „Vele-rodni gospod baron ima besedo! Pósluh, gospoda moja!“

„Čujmo, poslušajmo!“ je šlo pri mizah naokrog. Po dolgotrajnem sikanju in pstikanju se je razprostrla grobna tihota.

Baron si je važno odkašljaj. Vprl se je z dlanmi v rob mize, nato je segel z levico k nosu ter je popravil ščipalnik. Pogledal je v zrak, odprl je usta in pokazal zobe, vse z zlatom okovane, da se je zasvetilo daleč na okoli.

Tačas se je dvignil v soseščini, kjer so pile tri moške prikazni dokaj nesolidne zunanosti, napol vinjen fant z vihrajočo kravato:

„Ti pa kar tiho bodi!“

„Ven z njim! Ven z njim!“ je zaorila veljačina od vseh strani; doktor je pogledal tja, z veselim smehom na licu; fant ga je videl, odsmehnil se je, v širokem loku je nastavil kozarec.

„Fi pótite diho!“ je zarenčal baron visokomerno; potem se je obrnil k družbi ter je nadaljeval z nosljajočim glasom:

„Kospota slafna! Pregrasne tame — eeemjá! — in ferli roto-ljupi dega graja! Mjá, s ratostnim zercem se boslajlam ot faše trušpe, gi se je strušila — eeemjá! — na dej, mjá! sarés imbo-santni slafnosti f sbomin Falendina Fotniga, gi je pil, gagor malo trukih, ismet berfih in najimenitnejših besnigov granjsge tešéle. Mjá! Duti jas sem ka brasnoval in broslajljal, goligor sem ka mokel. Sagaj, fino — eeemjá! — je pilo zilno topno, mjá, in fse je pilo, mjá, selo lebo in topno, mjá, musiga je bisgala gagor sem šlišal še malogje, mjá, mjá, in kospot šupan,“ — naklon, — „in kospot

nodar,“ — naklon, — „in kospot natučitel,“ — milostljiv prigib glave, pred katerim je zanihnilo truplo Jerneja Cepudra z nosom do kolen, — „mjá! fsi so koforili s naftušenjem — eemjá! — in so brisbefali dagó brelebe koforance k slafi našeka Falendina Fotniga is Šišge fasi, mjá, gagor je tejál kospot nodar, ta je pilo duti moje zerce rebobisno kinjeno in satofoljno. Mjá! — mjá! — Fse truko se mi je stelo sarés braf lebo in čutovido — eemjá! — Zamo sarati Falendina Fotniga sem pil narafnost fenomenalno ratofeten, eemjá! ambag, mjá! brimojtuš! nizem šlišal trúseka, gagor do, ta je pil granjsgi besnig in is Šišge fasi. Eemjá! In ger se mi satorej tostefa, ta je moral piti nenafatno breprisan in bameten člofek, bijem dale gosarec slofesa na njekofo strafje — eemjá! pardong, f njekof sbomin!“

To rekši, je zvrnil kupico in se zadovoljno poklonil. Z zavestjo človeka, ki je napravil dovtip, je stresel ustnice v kratkem, veselem smehu.

Urnebesen „Živio gospod baron!“ je zaoril po zabavišču. Kmetje so se grohotali, veljaki so se zbrali okrog barona, ki je držal punčko za roko in odhajal. Ko se je doktor ozrl po damah, je videl zgolj razočarane obraze; davkarica, ki se ni znala pritvarjati, je odkrito kazala nezadovoljnost, ker se je „jako ljubeznivi gospod barronn“ poslovil, ne da bi se s kakšno posebno laskavostjo spomnil ženskega sveta. Samo učiteljica Karla se je zdela tako zaglobljena v svoj razgovor z inženirjem, kakor da je preslišala baronov odhod in njegovo napitnico in ves prizor, ki se je vršil. Doktor je prisluhnil: govorila sta o delu, on o zgradbah in o delavcih, ona pa o šoli in otrocih.

„Križ božji!“ se je začudil sam pri sebi, „in vendar sta zaljubljena, Čander ti moj: le poslušaj njiju glas, kako govorita . . .“

„O, hvala!“ je brezobirno odkliknil notarju, ki ga je tisti hip preko mize vabil na gornji konec med zaslužne može: baronovo mesto je bilo prazno. „Milostljiva,“ — ozil se je na davkarico ob svoji strani, ki ga je takoj nagradila s svetlim pogledom, — „se preveč prijetno razgovarja, in za resne stvari je tudi jutri še čas; saj sem takorekoč še tujec med vami; uradno mi je priti čez osem dni.“

„Ampak, zdaj ostanete tu, dokler teh osem dni ne preteče?“ je vprašala Karla, in tudi inženir se je obrnil k njemu.

„Težko bi odhajal, če je vsak dan tako veselo kakor nocoj“, je menil doktor z negotovim zmisлом besed, pozorno motreč dvojico. „In vi, gospod inženir, — ali ste tu na počitnicah, ali imate delo? Velikih podjetij pač ne premore ta kraj?“

„Kako da ne?“ se je postavil inženir. „Vsa zemlja je polna črnega demanta. Zdaj imamo — akcijska družba — že poldrugo leto cvetoč premogokop, ki daje čimdalje več nad prvotna pričakovanja. Pa da ne bi bilo podjetja v tem kraju? V tem kraju, gospod doktor, imamo enega izmed tistih redkih virov velikega kapitala, ki niso v tujih rokah . . .“

Doktor je videl, da se njegova soseda tudi v razgovoru z njim niti za trenotek ne pustita iz oči. Videl je vse črte okoli njiju ustnic v tisti čudni napetosti vročega razpoloženja, ki jo je poznal sam iz podobnih položajev, v očeh pa je videl svetlobo, kakršna ne sije vsak dan.

„Opalni blesk zaljubljenih oči,“ je dejal zase, „kimaje z glavo, obenem pa čuteč veliko naklonjenost do zaljubljenecv, ki si jo je razlagal s prijetno zavestjo, da nocojšnji večer tudi sam ni boljši od njiju. „Kakor osemnajstleten fant, prav takšen si postal,“ je prigovarjal samemu sebi, „nič več te ni spoznati. Leteče sanje, duša kakor pesem na pomladni loki, in tisti strah pred njo, spet tista sveta groza pred ljubljenim človekom, da se bojiš pogleda v obraz svojih želja.“

Glas Blanke je prihajal iz nedaleka, mehak in božajoč, kakor je bil nekdanje čase, samo da še mirnejši in resnobnejši. Doktor se je zalotil, da prisluškuje, ne besedam, temveč glasu, išoč v njegovih valih le enega skritega drhtljaja, ki bi mu razodel, da je po tem nenadnem svidenju nocojšnjega večera tudi njegov prihod deležen njenih misli, tistih, ki jih je za njenih deklinških let primerjal židanim meglam, kakršne se ob jesenskih jutrih pode nad zlatim holmovjem.

Spet so se prelivale besede kakor nekdanje čase; pred očmi je cvetlo v rožah in v čudsnem pravljичnem listju, kakor pač zasanja pogled od pesmi svirajočih favnov k čarobnim plesom mladih vil, ko slave v omamljeni samoti svoje večne godove . . . Doktor je čutil tisto blaženo drhtenje vseh svojih živcev in misli, ki je nekaj tako mogočno prihajalo vanj, da si je mislil neredkokdaj: od dveh je, medsebojno zibanje dvojne duše, objem dvojne ljubezni in vendar ene v svoji dvojnosti, objem hrepenenja drug po drugem, ko se roke ne morejo sprijeti . . .

„Glej, človek,“ je govoril sam s seboj, „kolikokrat si razmišljal v topih urah, pa si rekel svoji duši: — Umrla je ljubezen, pokopana je, viharji grehov so zasuli gomilo s prahom pozabljenja, in komaj da se še vidi spomenik. Ti pa si priromal danes v ta kraj,

misleč, da prihajaš med tuje ljudi; in kar je delalo praznik v tvojem srcu, ni bilo očiščenje, temveč onemoglost hudobije; odvezo si zazrl še le zdaj kakor zarjo na nebu, ko čutiš spet in spet tisočkrat veš, da ljubezen ni mrtva, ker še ni poginilo, kar je bilo kdaj božjega na zemlji. Še več! To uro ti je očitno, da je bila ravno ta ljubezen veliki višek tvojega življenja; ali se spominjaš, grešnik, kako si včasih gorkeje objemal druge, zvečer povabljene, zjutraj pozabljene, ker so ti govorile z njenim glasom in so te gledale z njenimi očmi?“

Otožno se je nasmehnil, in davkarica, ki je govorila z njim, je menila, da k njenim besedam o predpustu, ki ga je bila v prvem letu svojega zakona preživela v Ljubljani. Ubit od truda, od uživanja in od studa, ki ga rode ponedeljki življenja, je gledal zdaj svoj obraz zablodivšega popotnika v ogledalu popolne in neodoljive jasnosti, da je bil nekoč pripravljen in dovolj močan, vkleniti življenje v jarem svoje mladostne, krasne volje, ukrotiti ga, kakor pač kroti čil pastir upornega vola, in premagati svojo usodo, kakor jo more premagati vsakter človek, a malokdo večkrat kakor v eni, edini uri svojega bitja. Vedel je, da stoji v knjigi dogodkov nad to uro v ozarjenih črkah ime ženske, ki je nocoj v njegovi bližini in ki bo nocoj kakor vse noči žena Jerneja Cepudra. Ali, to ime je ostalo sen, ni se izpolnilo v svojem namenu; in dasi je bilo njegova usoda, dasi je padlo kakor meč med dni njegove mladosti — tu vsa preteklost, tu ona sama, stoji na prečrtani strani starega dnevnika, — on se je preplašil in ga ni znal vklesati v živo dejstvenost resnice. Ljubezen je ostala iluzija, življenje je krenilo v drugo smer, toda ne zaradi ljubezni: spoteknilo se je nad njenim grobom. Tako je poginila, nerazodeta, propadla je brez sledu, in nocoj, ki so jo nedomiselnih valovi nanovo dvignili iz brezdnja, mora duša videti, da so bili vsi grehi le ena nepreštetna hekatomba, vsa pokora pa topa omamljenost dolgega jutra po dolgi daritvi.

Pa že stotikrat ta večer se mu je zacepila v glavo nerazrešljiva zagonetka:

„Kako je bilo z njo od tistihdob? Kaj se je zgodilo? Saj je vendar nemogoče in proti vsem navadam dostojnih ljudi, proti vsem zakonom njene narave: ona, pa v tem položaju življenja, priklenjena v to ozračje! . . . Kaj se je zgodilo, kaj spi čudnega in grdega na dnu? Ali je tudi tukaj opravljal stud življenja svoje strupeno, počasno krvnišтво?“

Doktor Čander se je bil od tistihdob izogibal njenega mesta, izogibal se razgovorov o rečeh, ki bi bile dale zvezo z njenim

imenom, izogibal vsega, kar je moglo obuditi spomin in dražiti rane, izročene pozabljenju. Zato ni našel odgovora na svoje vprašanje.

„Veste, gospod doktor,“ je kramljala obilna davkarica, „meni pravijo, da sem vodenična, pa ni resnica, verjemite mi, da ni; saj tudi sicer nisem tako debela, kakor bi si človek mislil in kakor se vam je pač dozdevalo na prvi pogled: naravnost vitka sem, kadar hodim z modrcem, ampak zdaj, v teh vročih dnevih, se oblačim bolj narahlo in na široko, da prihaja zrak do telesa in da je človeku prijetnejši hlad. Poglejte, čisto tenko bluzo imam,“ — nategnila jo je z dvema prstoma, ustrezljivi doktor pa je pogledal, in ker je bil višji od gospe, je s strahom zazrl pod čipkami dvoje ogromnih, brezobličnih grudi, — „in krilo je čisto rahlo, pogledjte!“ Z opreznim pogledom naokoli in z vzdihljajem obilnosti se je sklonila ter privzdignila krilo do srede meč; doktor je ubogal in je zagledal nekaj kakor dve stoletni debli v bombaževih, zeleno in žolto pisanih nogavicah.

„Zares!“ je dejal s kolikor mogoče nedolžnim in začudenim glasom, in ko je imel pogled zopet na mizi, mu je bilo, kakor da se je rešil Meduze. Ob tej misli so mu črte za hip zaigrale v zlobnem usmevu; toda oko davkarice se je porosilo in je bilo naenkrat tako polno žalobnih očitanj, da se je nehote spomnil tiste ogrske grofice, ki ga je v veliki družbi, kjer je bil njen sosed pri mizi, nenadoma nagovorila z besedami:

„Monsieur, je suis veuve . . .“

„Kaj menite, gospod doktor,“ je nadaljevala davkarica, „odkod prihaja ta vročina? Večer se je že napravil, hladno postaja, ah, in — ali ga čutite? — ta krasni pomladni vetriček v tej divni poletni noči! Meni pa je vroče, — in srce mi utriplje kakor še nikoli; tako mi je, kakor da me zdajzdaj zadene apopleksija . . . Kaj? No, vi ste teligenten mož, vi morate vendar vedeti, česa mi manjka!“ je vzkliknila nestrpna sobesednica, ko je videla, da se doktor samo smehlja in ne da odgovora. V začetku svoje kariere je bila preprosta dekla; no, kasneje so njeni izrazoviti boki omamili davkarja Špelca, ki tačas še ni bil davkar, in ko se je prištela med „teligenco,“ je rada podčrtavala svojo „visoko naobrazbo“, kakor se je izražala tuintam, z raznoterimi eksotnimi tujkami, vse preveč zabavnimi za doktorjeva ušesa. „Ojejmene, kako lepo brado imate, gospod doktor!“ se je začudila v poslednji nadi, da pridobi svoji naklonjenosti zasluženo cenitev.

Ali doktor je ni več poslušal.

Gospa Blanka je sedela nedaleč na drugi strani mize, v navidezno zelo živahnem razgovoru s prijateljico, ki se doktor ni spominjal, da ji bi ga bili predstavili: bila je mlada rjavolaska shujšanih in bledih lic, toda s tisto fino milobo, ki jo daje nekaterim ženskam prvo materinstvo. Poslušala je zvesto in vdano, tuintam popravlja svetlo, preprosto krojeno bluzo, z roko, ki je bila ozka in bela, skorajda prozorna. Njen stas se je zdel pri vsej oslabelosti še vedno obdarjen z bujnostjo, ki je delala Blanko tem vitkejšo, tako da jo je Čander videl nežno kakor nekdanj.

„Ni malo ni izgubila lepote!“ je strmel na tihem. „In vendar je morala trpeti; mar je življenje Cepudrove žene brez skrbi? Za pet ran, kakšni dve imeni: Blanka in Cepuder!“ mu je preskočila misel. „Tako se godi... Blanka, to diši po snežnih rožah, Cepuder pa — ah, kaj! Uboga človeška duša! Kjerkoli bivaš, komurkoli si zašla v prsi, ko gledaš nazaj na življenje in misliš na Nirvano ali na nebeški Jeruzalem, kakršen je že tvoj okus, takrat si sploh in povsodi menda redno in do pičice Blanka Cepudrova! — Toda lepi ste, gospa Blanka, čudovito krasni; izpreminjala so leta, lepote niso oškodovala. Koliko imate otročaje? Ne vidi se vam, da bi jih imeli . . . Bog, še vedno tisti bogati, zlati lasje: kakor megla iz raztopljenih cekinov! V nepreštetih sanjah sem jih poljubljaval davne dni . . . In obrvi, temnejše od las, gredo še vedno v visokem loku do nosu in do senc; gube še niso razorale čela, v lica se ni začrtala boleš, svilna senca trepalnic je gosta kakor nekdanj . . . Le usta, njim se pozna; bridka so postala, nekdanj so bila vesela; pomnim še njih polglasni smeh! Uboga Blanka, zlatolasa Mignon, kaj je bilo?“

„Was hat man dir, du armes Kind, getan?“

se je spomnil z mehko v srcu. „In roke — o Bog, roke so ohrapele; nič več niso bele in mehke kakor tistikrat, marveč raskave so videti od truda in črne po nekod, morda celo razpokane . . .“

Glava se mu je sklonila v težki zaglobljenosti; vse misli so se oblile z mračno roso melanholije. Prekinil jih je davkaričin glas:

„Ali poznate gospo, ki ste jo ravnokar opazovali? Gospa Blanka Cepudrova . . .“ Doktor Čander je vzdrgetal. Takšno ime! „Žena suhega nadučitelja, saj so vam ga predstavili . . . On je jako, jako teligenten mož, veste, ona pa — povem vam, kakor mrtva živalica. Dolgčas za vsako družbo, brez čuta za pujezijo in za takšne reči. No, jaz ne rečem ničesar, ampak vsi drugi, kogarkoli vprašate, pravijo, da je neumna . . .“

„Jaz, milostljiva, je ne poznam; nisem še govoril z njo, kakor ste videli,“ se je zlagal doktor s strogim in karajočim glasom. „Da je neumna, že mogoče; vsi smo bolj ali manj neumni: velika modrost je majhna neumnost, pravijo ljudje . . . In ženski, naposled, ni pravično zameriti, če je zunanost obdarovana s tistim, za kar je prikrajšan um.“

Pri teh besedah se je srdito ozrl po davkaričini lepoti.

„Tako mislite?!“ Sobesednica je zaškrlatela; spodnja ustnica se ji je povescila, da so zablislili krepki zobje. „Ali mislite mene?“

„Vas, milostljiva?“ se je začudil doktor z nenadno ljubeznivostjo. „Kako bi? Zakaj bi, in čemu? Sicer pa jaz prav nikoli ne mislim tako: to bi bila grda in pregrešna razvada.“

Gospa Špelčeva ni odgovorila; naslonila se je na komolec, zagledala se je v drugo stran, morda s tihim sklepom v dnu srca, da ne zboli, dokler bi morala klicati zdravnika Čandra, pa če bi trebalo živeti tisoč let.

Tudi doktor je molčal; pomilujoč, skorajda porogljiv je bil usmev, ki je skrivil njegove črte. Prišlo mu je na misel, da Blanka nemara vendarle okuša nekaj sreče v tem svetu: srečo osamljenosti, tisto lepo srečo človeka, ki stoji visoko na višini svoje duše in gleda v dolino; golazen mrgoli in bruha svoj gnev navzgor, čeda se srdi na tistega, ki se je izločil, ker zna živeti in trpeti, ne da bi oskrunjal svoje križe in rane s svojim sočutjem do drugih, s sočutjem drugih do sebe, nizkih do velikega.

„Vem,“ si je dejal, „ko je bilo vse pri kraju, sem rekel: „Le-poto sanj si izlil na tuj fantom, ker je prišel v križišče tvojih žarkov; sebe si ljubil v svoji ljubezni; povišal si idol, ker nisi mogel ljubiti majhnosti, — in zdaj si se iztreznil . . . Toda pretekel je čas, vse cvetje so vzele kose; in vendar je zopet pomlad . . . Nenadoma je prišla, s časom poletnega večera, in zdaj, ko je tukaj, je vse ko nekdaj. Ti pa, malovernik, se spokori in objokuj; grešil si, ko si dvomil, kajti, kar si obsodil za prevaro, se je spet vrnilo in je pokazalo o sebi, da je bilo resnica.“

Tako so se mu razigrale misli, da bi bil najrajši iz dna srca privoščil Blanki davkaričino mržnjo; zbal se je, da se obrne k sosedi, nehote in neradovoljno, ter zaprosi:

„Usliši me, lepa gospa, ti čudež krasote z ogromnimi prsmi in s pisanimi nogavicami, ti mlada smreka s sivimi lasmi, vitka, da bi te jedva opasal z ekvatorjem; daj, mazili moje srce s sladkostjo

in povej še enkrat, kako neumna je zorna Dulcineja de Toboso ali podomače Blanka Cepudrova!“

Čutil je mladeniški usmev svojih lic, ko je premišljal te reči, pomenkujoč se preko mize z bradatim pesnikom in s suho notarko. Nato je mahoma prislunnil k sebi; tako se je zazdelo, kakor da je napolnila prsi prijetna groza, ki se polagoma širi čez vse telo: Že trepeče roka, že dreveni obraz. Pogledal je kvišku: oči so se same namerile k Blanki. Njeno lice je bilo obrnjeno naravnost vanj; sladko je ležalo na ustnicah, slajše na očeh, ki so gledale izpod dvignjenih lokov obrvi. Ko je videla, da se je doktor okrenil, je povesila obraz; Čander pa je osupnil v svojem srcu:

„Kaj pomeni ta pogled? Bilo je kakor ljubezen: opalni blesk oči . . . Ali je mogoče, da sva že takrat obadva hotela isto in da je trebalo le besede, zdaj pa se pokoriva oba, ker je nisva izrekla?“

(Dalje prihodnjič.)

Pri božjem grobu.

Mrak je skrivnostno plul med oltarji,
 tiha svečanost je bila v očeh,
 duše so romale v temno davnino . . .
 ustnic obkrožil ni sladek nasmeh:

tiho nad Tebe klonila so lica,
 solze so križev oškropile les —
 še ona prišla je, še ona je dala
 biserno solzo iz črnih očes . . .

Nežna in plaha vsa — se je sklonila,
 petkrat, o Kriste, si čutil sladkost
 ustnic presladkih, a meni je dala
 v trenutku slovesnem — slovesno bridkost . . .

Mrak je skrivnostno plul med oltarji,
 Kriste je ležal svečano na tleh,
 jaz pa sem videl v vseh kretnjah in gibih
 davno hinavstvo — očetovski greh! . . .

Jos. Premk.

Jesenska pesem.

(Posveč. P. E. B.)

Vojeslav Molè.

Jesenski veter je vel čez mesto. Vrhovi v drevoredu so s šumom sipali na tla svoje uvelo listje in se zibali in trepetali. In listje je šumelo in njegovemu ječanju ni bilo konca. Mračno je bilo nebo in ves vzduh. Oblaki so se podili nad mestom in rajali v jesen-

skem plesu.

Tisti dan sem jo prvič zagledal. Ko sem zavil okoli vogla, sem jo videl stati na koncu drevoreda. Visoka in vitka je bila; stala je tam in se ni genila in nepremičen je bil tudi hrt, ki je stal kraj nje. Nad njo je šumel veter, se zaganjal v njo, kot da jo hoče objeti in premagati. Nojevo pero na njenem kobuku je vihralo. A sama je stala nepremično in zrla nekam daleč, bogvekam. In prišlo mi je na misel, da sem nekoč videl naslikano žensko, stoječo v jesenski pokrajini pod oblačnim nebom, zročo z zamaknjenim, otožnim pogledom v nedogledno daljavo, kjer so umirali na robu obzorja gozdovi in je šla vihra čeznjo. In pod sliko je bilo napisano „Hrepenenje“.

Hrepenenje! Kot v snu sem šel dalje in skoraj sam nisem vedel, da se ji bližam. In potem sem jo naenkrat ugledal tik pod sabo divno, krasno, nedosežno. Kot otožen sen je bila, ki se rodi v bridkih urah v človeku, sen poln skrivnostne, bolesterne lepote, po katerem hrepeni duša, a je nedosežno visok, ker je samo sen.

Bogve kakšne misli so se mi podile tisti hip v glavi. Obstal sem in nisem premaknil svojega pogleda z nje. Začutila je mojo bližino, in kot da se je zdramila iz težkega sna, se je ozrla in takrat sem videl njene oči. Pod njenim pogledom sem ves strepetal. Kot nebo so bile jasne te oči, a obenem polne bolesternih skrivnosti kot morsko dno. Dolgo so zrle vame in zdelo se mi je, da so bile naenkrat polne mehkega bleska, da je zablestelo v njih kakor solza. In čutil sem, da so moje oči vzplamtele, da se je vzbudilo nekaj v moji duši in oživelo in mi je postalo tesno v grlu. Gledal sem v njene oči in v onih par hipih sem čital v njih vso njeno skrivnost.

„Pridi,“ so govorile, „pridi! Jesen je zašumela čez vse vrtove in pomorila vse rože. Vse so umrle in strohnele. In v duši je zdaj praznota in ni ga, ki bi zapel pesem o vesni in solncu, in ni ga, ki bi utešil hrepenenje. O pridi! Objemi me, poljubi me in ozdravi bolno dušo, vrni ji vero in mladost!“

Moja duša je poslušala in bilo je, kot da se je jesenskemu šumenju pridružil tih spev radosti, skoraj neslišen, in se je spajal ž njim in drhtel v kronah dreves.

„Ne, ne!“ so naenkrat zaječale njene oči. „Ne smeš! Vse smo pokopali, vse spi v grobovih, rože in hrepenenje. In mrtvim ne smeš motiti spanja, oskrnil bi jih. Ne neti želj, ne neti plamena, da ne razraste, da ne požge mojih peroti!“

Videl sem solzo pod njenimi dolgimi trepalnicami. In ta solza je bila kot težka kaplja, ki je kanila v čašo mojega življenja, da je zakipelo v njej vino. In dvignil sem jo k ustnicam in pil. —

„Zakaj ne bežiš?“ so prosile njene oči. „Ne bodi moja usoda!“

Stresel sem se. Videl sem jo pred sabo lepo kot angela na slikah mističnih mojstrov in sem se spomnil, da sem človek. Potegnili sem z roko preko oči. Ali sem hotel zatreti iskre, ki so jih vžgali njeni pogledi?

Povesil sem oči in sem šel dalje. Jesen je šumela nad mano, ječali so vrhovi, trepetalo je listje, podili so se oblaki. In vedel sem, da mi sledijo njeni pogledi. Zakaj? Kaj naju je družilo?

Na koncu drevoreda sem se ozrl. Še vedno je stala tam nepremična, lepa, krasna, nojevo pero se je zibalo v vetru. A njene oči so zrle za mano. Stala je sredi jesenske pokrajine kot roža, ki je pozabila umreti, kot sen o hrepenenju. —

Potem sem jo videl vsak dan. Usoda je bila nad nama in najini poti sta se morali križati. In srečavali so se najini pogledi in so govorili in so povedali več, nego bi povedalo tisoč besedi. Vsak dan sem jo čakal in vsakokrat je prišla enako krasna, nema, nedotakljiva in je vzbujala v meni hrepenenje. In čimdalje bolj žalostne so bile njene oči in govor njene duše. In nisem si upal pretrgati molka in se ji prebližati. Čemu, zakaj? Vedela sva, da je vzknila v najinih dušah skrivnost, ki ni bila nikomur drugemu znana kot nama in ki ni smel nihče zanjo zvedeti. In vedela sva, da sva drug drugemu neskončno oddaljena in se ne smeva nikdar doseči. In besede? Čemu bi bile besede? Morda bi bila ena sama beseda pahnila v prah vse, kar nama je bilo visoko kot nebo in sveto kot verska skrivnost.

Samo enkrat je ni bilo. Bojazen mi je legla v dušo. Iskal sem jo, preblodil sem vse mestne ulice, a je nisem našel. In v noči sem slišal biti vsako uro in do jutra ni bilo sna na moje trepalnice.

A proti večeru sem jo zopet videl. Bilo je na pomolu nad reko. Čakala me je. Že od daleč sem jo ugledal visoko in vitko in kraj nje njenega hrta. Ostro se je risala njena postava na obzorju, kjer je zahajalo solnce in barvalo vse oblake in vso daljo s svojo zlato krvjo. In v škrlatu je plula reka proti zatonu.

Po moji duši je zaplalo, kot da je zazvenela od tam, kjer je stala ona, pesem zmagoslavja, kot da je zabrnelo tisoč trompet. Čutil sem v sebi brezmejno radost. Pospešil sem korake in toliko, da nisem stopil k nji in je vprašal, zakaj je ni bilo.

Njene oči so plamtele.

„Pridi!“ so govorile. „Pridi! Hotela sem bežati pred tabo in pred usodo, a nisem mogla. Nisem zmagala, podlegla sem v boju. Ljubim te, ljubim! Kdo more braniti? Kak zid je med nama? Ni ga. Pridi in me poljubi in tvoj je ves moj kras, tvoje so moje ustnice. Pridi in pij z mano iz čaše ljubezni! Saj greha ni. O ljubim te, jaz roža tvojega hrepenenja, jaz tvoja Sulamit! . . .“

Razumel sem ta njen govor in sem videl, kako drhtijo njene ustnice in se tresejo njene roke in sopejo burno njene grudi in trepeče vsa kot roža, ki jo je poljubil zefir.

Po meni je vzplamtelo, moje hrepenenje se je razžarelo v neugasen plamen; stopil sem korak naprej. A tu se je vsa stresla in bojazen je zasijala iz njenega pogleda.

„Ne! Ne!“ so prosile njene oči. „Vse to je bilo le hipno. Ne veruj mi! Usmili se me! Ne muči me, ne bodi tako krut! Odpusti, da te ljubim! Pojdi in pozabi me! Med nama je vse končano!“

A nisem verjel njenim očem. Za vso to žalostjo je sijalo nekje v nedogledni dalji hrepenenje, ki ga ni bilo mogoče utajiti. In zato je bila njena otožnost še večja, bila je brezdanja.

Šel sem potr. A ko sem se ozrl, je zopet gledala za mano. Za njo je zahajalo solnce in bilo je, kot da je sama solnce in je morje njenih bleskov brez bregov in dna in so se žarki njene lepote razlili umirajoč na vse obzorje in na oblake, ki so nosili njih odsev po vzduhu čez ves svet.

In drugi dan je zopet prišla, ker se ni mogla premagati. In jaz — jaz sem bil suženj njene ljubezni in nisem imel sile, da bi bil strl okove, ki so mi zaslužnili dušo in misli. Srečavala sva se dan na dan in zgodba najin角度 se je razvijala. Bila je kot pesem,

ki ostane tiha in raste in kipi in se širi v brezmejnost. In kdor jo sliši, misli, da ji ni konca.

Teden pozneje sem zablodil proti večeru v cerkev. Temna in mračna je bila, skoraj prazna. Čudna čuvstva so me navdajala v tem tajinstvenem mraku, kjer človek ni več samo človek, ampak padejo v prah uteži s kril njegovega duha, da se dviga visoko nad oboke, ki oklepajo te mračne stebre. Naslonil sem se ob kropilni kamen in se zazrl v mrak. In sam nisem vedel, česa iščem v cerkvi, pokaj sem stopil vanjo.

Na levi nedaleč od mene je trepetala pred razpelom medla luč. Včasi se je že zdelo, da ugasne, a iznova se je razžarel njen plamen in polnil s tajinstvenim odsevom obraz Križanega. In naenkrat sem začul z one strani tih vzdih, ne, pritajeno ihtenje. Pogledal sem pozorneje tja. Pred razpelom je klečala ženska. Temna slutnja je vstala v mojem srcu. Ni li to ona? Beži pred mano, beži pred usodo . . .

Nestrpno sem čakal. Ihtenje je utihnilo, zašumela so svilnata krila in videl sem, kako je ženska vstala in se ponosno zravnila. Morala je iti mimo mene in takrat sem jo spoznal. Bila je ona. Tesno mi je postalo v duši. Padel bi ji bil pred noge in ji poljubil rob obleke.

Zagledala me je in me tudi spoznala. In videl sem, da se je za hip prestrašila. A potem so v medli razsvetljavi tajinstveno zaoblestele njene oči. Groza me je izpreletela, ko sta se srečala naju pogleda.

„Jaz nisem kriva,“ so govorile. „Mora se zgoditi, ker te ljubim, ker sem vsa tvoja. Odpusti mi, odpusti! A moram zmagati!“

In njene oči so ugasnile in zašumela je mimo mene kot tih, ihteč akord. Ostal sem sam. In ne vem, zakaj sem pokleknil, zakril obraz z rokami in sem zaplakal.

In drugo jutro se je končalo. Po prečuti noči sem taval ob bregu reke. Bilo je mračno, turobno jesensko vreme. Vel je veter in od časa do časa je padla težka, mrzla deževna kaplja. Naenkrat sem zagledal, kako se na pomolu zbirajo ljudje in sklanjajo nad človekom, ki so ga dvignili ribiči iz reke. Sam ne vem, kaj me je stisnilo v grlu, hotel sem krikniti, a ni bilo glasu iz mojih prsi. In začel sem teči, silno teči. In ko sem prihitel tja, sem videl, da je res. — Ležala je tam mrtva, krasna kakor vedno in njene oči so bile odprte. Lasje so se ji bili razpletli in so se ji usipali kot zlati valiči čez rame in grudi. In njen pogled, njene oči —

„Odpusti! Odpusti!“ so govorile. „Hotela sem zmagati . . .“
Kriknil sem in stemnelo se je pred mojimi očmi. Le še kot v
polsnu sem čul, da je izpregovoril ženski glas:

„Strah ga je mrtveca!“

In oduren glas stare žene je klical:

„Ej, to je komtesa Alma. Poročili so jo resni starši s „sedem-
desetletnim grofom. Premlada je bila zanj. Škoda je je, škoda . . .“

Potem je vse izginilo pred mojimi očmi. Zgrudil sem se na tla
in zagnila me je nezavest.

Slovo.

Ali boš mislila name čez leto dni,
eno misel name, al dve, al tri?
Sladko je, glej, če na poljih, na grob molčeč,
belega cvetja strese tak hip bežeč . . .

Sladko, če v drevenenje gluhih poljan
stopi krilata bajka, rosna od sanj,
in če dvigajo mrtvi v grobeh glavo,
kakor da so le spali, pa vstanejo . . .

Vladimir Levstik.

V mladi sreči.

Pod solncem se daljave grejejo,
drhte jim grudi sveže, mlade,
pod nebom se škrjančki smejejo
in radost sejejo v livade.

Brsteče veje se priklanjajo
in čakajo dehtenja, cvetja
in solnčne moje misli sanjajo
o raju tvojega objetja.

In moje pesmi tebe čakajo,
da te pripelje bela cesta,
se v sreči smejejo in plakajo
kot pred oltar idoč nevesta.

Vojeslav Molè.

O napakah in pravilih slovenskega pisanja.

Piše dr. Jos. Tominšek.

„Tudi bi djal, da naj bi neusmiljeno rešotali vso novino zdanjih slovenskih knjig.“

Levstik, l. 1858.

reteklo je pol stoletja, odkar je Levstik s svojimi članki „Napake slovenskega pisanja“ vznemiril idilsko življenje pisateljev amaterjev v slovenskem vinogradu. Ko je Bleiweis v svojih „Novicah“ l. 1858. pričel objavljati Levstikov spis¹⁾, si pač ni mogel misliti, da bo vsled njega vzkipele pravcati boj; saj ni pričakoval, da bodo Levstikove besede naperjene tudi — dasi ne izrečno — proti pisavi „Novic“ samih. Stvarne jezikovne razprave Levstikove bi sicer ne bile dirnile nikogar; a Levstik jim je dodeval pri vsaki priliki svoje osoljene splošne opazke, ki so zgrabljale često bolj pisatelje subjekte nego njih jezik kot objekt. S posebnim jezavim veseljem je butal ob trmoglavost Gorenjcev, čisto pozabivši na svojo nič manjšo dolenjsko trmo; že s tem se uredniku „Novic“ — Gorenjcu — ni uslužil. Naravnost za napad na prizanesljivo sodeče „Novice“ pa se je moral smatrati Levstikov glasni poziv o potrebi stroge kritike, ki je ž njim končal svoj spis (str. 81.—86.); zdelo se mu je čas, da se tudi o tem kaj „izblekne“. Zdaj so planile „Novice“ po lastnem sotrudniku; zgrabil ga je urednik sam ter zastopnik gorenjščine, Hicinger. Levstik ni molčal, to se razume; odvzeti mu niso mogli peresa, a zaprli so mu javne liste, tako da je poglavitni del njegovega odgovora „Gospodoma nasprotnikoma“ ostal neobjavljen; v „Zbranih spisih“ ga zdaj čitamo celotno:

Danes, pol stoletja pozneje, se nam zdi ondanji hudi boj zelo pretiran. Gospodje so se borili v prid — svoje slovnice in svoje pisave za žive in mrtve; od stvari so prešli — po starem receptu — kaj hitro na osebe in osebnosti ter so po načelih tedanje vzgoje medsebojno poučevanje zvesto spremljali in podpirali s — palico. In nastala sta med Slovenci dva tabora pristašev, ki so z živim zanimanjem sledili bojnim kretnjam. — Danes? Danes se o jeziku in pisavi razpro obično slovničarji in kvečjemu kak urednik intere-

¹⁾ Mi navajamo v našem spisu to razpravo po Levstikovih „Zbranih spisih“ (Uredil Fr. Levec) IV. 21 idd.

sovanec; občinstvu so taki razpori deveta briga. Še manj ko deveta briga pa so jezikovna in pravopisna razmotrivanja — aktivnim pisateljem! Baš v tem je glavna razlika med tedanjo in sedanjo dobo. Tedaj je bil vsak pisatelj naroden pionir, žrtvovalec in zaslužnik; dandanašnji je pisatelj obično uslužbenec, ki opravlja svoj posel prav tako in s podobnimi svrhami kakor katerikoli duhodelec ali rokodelec, skratka: tedaj je bilo pisateljevanje za pretežno večino pisateljev narodno delo, zdaj je za pretežno večino le delo kakor vsako drugo ter, ako se oziramo na realni uspeh, realno narodno tudi le toliko kakor vsako drugo delo narodnjaka.

Zato dandanašnji ni več one ognjevitosti za orodje narodnosti, to je za jezik kot tak; prej je bila vsaka beseda, vsaka oblika že svetinja; zdaj imamo na udobno razpolago cele jezikovne kolajne — kdo bi se potem brigal za podrobne svetinjice? To razmerje svedoči, da smo napredovali po obsegu in veljavnosti — res! Nazadovali pa smo v navdušenju za jezik sam in v pieteti napram njemu. Z obče narodnega stališča je tudi to nazadovanje napredek; na mesto navdušenja za sredstvo je stopilo stremljenje, da se temu sredstvu pribori čim večja veljava na zunaj: ugled in enakopravnost z drugimi jeziki. Današnje javno, narodno vprašanje glede našega jezika ni: kak bodi ta jezik, ampak: kako se naj razširi njegov vpliv.

Do tega razmerja je moralo priti, — ako smo hoteli svoj jezik osamosvojiti. Izumiral je slovenski narod jezikoslovcev, iz našega časopisja je izginjalo jezikoslovje, namesto raziskovalcev jezika in jezikoslovnih boriteljev smo dobili „narodne delavce“ in borilce za narodno enakopravnost. Poglavitna ni več jezikovna pravilnost, ampak jezikova pravica! Veliki cilji zunanjega sveta so odrinili v neopaženo kotišče prejšnjo marljivo skrb za „pravilnost“ in „lepoto“ jezika. Kdor se še peča strokovno z jezikom, se mora bati očitka, da je čudak, suhoparnež, črvivec... Kdo bi se tudi posvečal v burnih časih nevhvaležnemu poslu, katerega težav bi ne hotel nihče priznati! Kdo naposled ima toliko časa na razpolago, kakor ga je Levstik (po sili!) imel za svoje študije, bivajoč na kmetih, v Spodnjih Retjah, brez službe, občujoč s priprostim ljudstvom, pazeč na njegovo govorico in vedno iznova prebirajoč sveženjček jezikoslovnih knjig, predmet svojega trajnega posla in svojega razvedrila. Do také idilske slasti v proučavanju jezika so moderniku iz 20. stoletja sredstva izključena prav tako, kakor bi se nagon zanj težko pojavil.

Na podlagi lastnega svojega izkustva Levstik tudi od pisateljev vedno in vedno zahteva dvoje; prvič: pisatelj se naj uči svojega posla! „Še loncovezec, ki res nima žvitega rokodelstva, se mora vendar učiti, preden gre sam z dratom po svetu; pa bi se pisar ne učil, preden se loti peresa?“ Tako pravi na str. 82. in slično drugod. Drugič: pisatelj se uči jezika od našega kmeta! In ta, druga, zahteva se mu zdi poglavitna; ponavlja jo v različni obliki pri vsaki priliki in ž njo začinja svoj spis. Stiske njegovega življenskega položaja so bile v tem oziru zanj prednost nasproti drugim pisateljem: ti so se ločili iz domačega kraja, ko so bili še otroci; potem pa so živeli v mestu, „govorili večidel nemški, brali večidel nemške knjige poleg pisanja družih narodov“. (Str. 21.) Levstik sam pa more samozavestno vprašati: „Koliko pisateljev pa je, ki morejo na selu živeti?“ Na tihem si je pač mislil: „Kakor jaz!“ Da, lahko rečemo, da je tudi prva njegova zahteva: „Uči se!“ domalega istovetna z drugo. Kajti kje naj se uči bodoči pisatelj pravilnega jezika, če ne pri narodu? Iz dotedanjih knjig gotovo ne; iz leposlovnih ne, ki jih itak skoraj ni bilo, in iz slovnice seveda še manj; saj sta bili edini pomembni, Kopitarjeva in Metelkova, pisani celo v nemščini. Največ vzorcev so imeli še pesniki verzotvorci, a nedostajalo je proze, edino trdnega temelja v razvoju jezika. Potemtakem je Levstik prav označil položaj: „Ni še dospelo naše slovstvo do tiste stopinje, da bi se človek do dobrega izučil jezika iz golih knjig; zaklad slovenščini je zmirom še kmet in ljudstvo zunaj mesta“. (Str. 21.)

Toda vpraša se, kateri kmet in ljudstvo kje! Ker je vsak poznal in hvalil najbolj svojega kmeta in zlasti sebe kot bivšega kmeta, zato je bilo težko najti enotno merilo. To je izkusil in tako je počenjal Levstik sam; tako delajo obično tudi dandanašnji tisti, ki se hodijo učiti jezika k narodu samemu. Enemu jezikotvorcu pomaga njegova mati Kraševka, drugemu štajerska teta; navedel bi lahko zglede z imenom.

Le glede tega nedostatka je današnji čas še soroden Levstikovi dobi. Nikakor pa ne velja pravilo, da bi se i zdaj pisatelj mogel izučiti edino „zunaj mesta“. Veseli moramo biti, da tega ni treba. Zdaj smo dospeli do stališča kulturnih narodov in jezikov: jezika se naučimo v šoli in v knjigi. Skrb za uveljavljenje pravic jezika mu je priborila poleg ekspanzivnosti tudi veliko notranjo moč, ki deluje kar avtomatno dalje. Učimo se jezika že iz jezika samega, t. j. iz jezikovnih plodov; ni se treba zatekati edinole k

njegovi dojlji, k slovenski materi kmetici. Njena pomoč je zadostovala naivnemu otroku-narodu, dokler se je učil hoditi, a preslaba je odraslemu kulturniku.

Razmerje je in po prirodnem razvoju mora biti baš nasprotno idilskemu v Levstikovih in Bleiweisovih časih: zdaj se mora „kmet in ljudstvo zunaj mesta“ učiti jezika od olikancev „meščanov“; kajti z narodno prosveto se širi tudi znanje njenega orodja, narodovega jezika; prosveta pa ubira svojo pot iz večjih kulturnih središč do osamljenega seljaka. Za domače potrebe zadostuje kmetu njegov jezik in za te se ga seveda še vedno hodimo k njemu učiti; za vse ostale mnogobrojne, zlasti duševne potrebščine pa se hodi kmet k svetovniku učiti i predmetov i jezikov. — Naši pisatelji se za svoj posel tudi ne hodijo več k kmetu pripravljati: to bi se smejali jezikovnemu ali estetičnemu diktatorju, ki bi kaj takega zahteval! Na letovišče, kajpada, bi že šli v kako vas, za nekaj dni; morda tudi toliko, da si naberejo snovi za spise; svoje orodje pa, jezik, prineso nabrušeno s seboj in naši najboljši pisatelji (posebno dva!) — a žal le ti! — ga še vedno sproti brusijo in likajo z nekako psihično slovnico, ki ji je svrha ne „pravilnost“ jezika — ta se mora razumeti sama ob sebi — ampak harmonija in ritmika.

Res je še ta in ta „pisatelj“ rojen na kmetih, kakor sploh dokaj razumnikov; a prav tako je res, da imamo izborne in jezikovno briljantne pisatelje, ki niso vzrasli, niso rojeni na kmetih. — Dandanašnji je — hvala Bogu — prav vseeno, sem li rojen pod slamnato streho ali nad parketom: če imam dar, voljo in priliko, bom postal pisatelj in bom pisal lep jezik. Tudi poljudno more pisati parketnik prav tako kakor slamnatostrešnik, ako ima — talent za to. Kdor „zna“ dandanašnji sklanjo, sprego in skladnjo in se ogiblje tujk, še daleko ni da bi mogel biti pisatelj, dasi mora seveda vsak pravi pisatelj to troje nositi v malem žepu.

Povsem izčrpan pa pristni jezikovni vir, kmetov jezik, tudi danes nikakor še ni, dasi imamo važen pripomoček, ki ga je Levstik tako pogrešal: dober slovar (Pleteršnikov). Kak besedni biser se še vedno dobi, zlasti v odročnih, neprometnih krajih, največ pač v gorah. Seveda se tičejo take besede omejenega okrožja; a baš za nekatere realne stroke (prirodopis, zemljepis, tehnika) bi se dalo še najti kaj lepega. Še važnejša bi bila narodna rekla, domislice, pregovori; tak material je imel Levstik brez dvoma osobito v mislih, ko je zahteval, da se pojdi pisatelj jezika učiti h kmetu. Tudi tega,

prav pisateljskega gradiva bi se še kaj nabralo, dasi so ga naši pisatelji že precej porabili; a to gradivo ni izčrpljivo, ker ga kmetje pomnožujejo sproti, dokler namreč ne začno čitati — časnikov. Pri neukem kmetu se torej pisatelj nauči še največ; tak mož rabi res svoje pristne besede, često le lokalno znane, se poslužuje ondotnih fraz, sploh kaže to, kar bi imenoval jezikovni kolorit. Tega kolorita, ki bi ga mogli, če nastopa s tvorno silo, tudi imenovati jezikovni čut, se i dandanes najsigurneje oprimemo v neposrednem občevanju z neukim prostakom; a siliti se ne smemo! Levstiku je dan narodni kolorit kakor malokomu, a včasih se nalašč muči, da bi bil prav naroden.

Iz nedostajanja tega kolorita se razlaga, da se nam jezik marsikaterega pisatelja, zlasti člankarja, zdi pust ali prenapet. Pri pisateljih beletristih se ta razlika opaža manj, ker bi itak ne bili mogli uspeti, ko bi bili v tej poglavitnosti nedostatni; zato pa ti često greše, ker, hoteč biti prav pristno narodni v svojem izraževanju, posnemajo le kako prilično zunanost v narodnem jeziku, ponajveč razne izvirne kletvice in sploh porcijo grobosti. Največji grešniki so posilijumoristi, ki jemljejo tudi svoje snovi najrajši iz tistih krogov, kjer se smeh povzroča in kvitira v priduševskem tonu. Sploh je bilo kvarljivo za naše „narodno“ slovstvo (v ožjem zmislu), da so pisatelji iskali našega naroda ponajveč po — gostilnah. Dokler je trajala romantika sladkega vinčka (Jurčič!), smo se zadovoljno muzali vrlim kmetom pijančkom; ko pa se je pojavil naturalizem žganja in načelnega upijanjenja, nam je postajalo žal za renomé našega prostaka, a vselila se nam je v žolč ogorčenost, ko smo videli, da je v gotovih slojih občinstva taka „literatura“ jako dobro došla — kot cvet lastnega vrta. Te sloje bi imenoval gostilniške; vsak resen motrilec obžaluje, da mednje nikakor ne spadajo le zastopniki „ljudstva“.

Novejša doba nam je prinesla v slovstvu tudi specialiteto, ki bi bila za Levstika in tedanjo kar svečanostno presojo jezika nemogoča: pisavo v narečju. Da se sme rabiti narečje v slovstvene svrhe, to je najboljši dokaz za sigurno utrjenost knjižnega jezika. Dokler se ta šele razvija iz narečij in poleg njih, tako dolgo je nemogoče rabiti celotna narečja v književne svrhe; saj bi se narečje smatralo le za spačen knjižni jezik. Dvajseto stoletje je prineslo Slovencem tudi sistemato slovstvo v narečju; zdi se mi, da še nekoliko prezgodaj, ker se porablja in za zdaj tudi res da porabiti le v komične svrhe, dočim si resnega, prav umetniškega spisa v narečju še ne

moremo misliti. Tak bo mogoč šele tedaj, ko bo naš knjižni jezik navzdol vplival nivelujoče na narečja toliko, da bomo dobili nekako normalno, splošno, skoraj bi rekel, olikano narečje. Dokler pa je narečje le narodna noša za zabavljanje in celo za barabstvo, tako dolgo ne more biti uniforma za veljavnejše slovstvene prikaze. — Da je naše narečno slovstvo krenilo baš na sedanjo, nič kaj simpatično pot, temu je gotovo največ kriv nesrečni slučaj, da so si dotični pisci izbrali za svoj organ baš najgrše in najmanj slovensko narečje, namreč ljubljansko, katerega posebnost (premnožica nemčizmov in oškrtanje vseh končnic) se v takih jeziktvorih še nalašč na debelo pretirava. Škoda, da se pisatelji niso odločili za katerokoli čisto, res domače narečje! Najboljše bi pač bilo, vsaj za šaljive spise, ribniško, ki je služilo že Jurčiču. Nekaj drobiža v tem narečju, raztresenega todintam, ima večjo estetično ceno nego vse, kar se zroboti v ljubljansčini. Ni dovolj, da se narečje korajžno reže, treba je posebnega talenta, resnega študiranja in — ukusa! Vse troje ima doslej edino Murnik, ki je prav letos to svojo odlično zmožnost dokazal v briljantnem posnemanju celo stare dolenjščine, pismenega jezika Trubarjevega.

Narodov, kmetov jezik potemtakem pri nas zdaj nima tistega blagodejnega vpliva na knjižno slovenščino, ki bi ga smeli pričakovati; že zato ne, ker se v kmetovem jeziku ne išče to, kar bi se moralo, in nadalje, ker se za pravi narodov jezik, t. j. za narečje, ne uveljavlja res kmetov jezik, ampak spakedranščina mestnega in predmestnega proletarca. Oboje pa posurovlja jezik v izraževanju; z žalostjo opazujemo, da je navadni občevalni jezik izobražencev, t. j. tisti kompromisni jezik med knjižnim jezikom in narečjem, precej robat, robatejši, nego so drugi kompromisni jeziki. Ta neveseli pojav je tudi posledica čudovito brzega napredka našega knjižnega jezika: iz kmeta je prehitro postal gospod, še preden se je mogel otresti kmetavstva. Čila moč pač izbruhne rada prehudo; treba jo je brzdati in njeno silo napeljati na tvorno pot.

Ako se ne motim, se pri nas razvija jezikovna izobrazba navzdol z veselejším uspehom nego navzgor. Naš seljak je v svojem jeziku silno napredoval; šola, listi, kujige, olajšano osebno občevanje z olikanci, vsednevne potrebe zapisovanja in dopisovanja, to ga je izurilo, da more govoriti slovenščino, ki bi osramotila mnogega „meščana“. Govoril sem nedavno s takim kmetom, ki ima samotno svojo kmetijo visoko gori pod Ojstrico!

Sploh je čudovito, kako je napredovala prožnost in izrazljivost našega jezika. Vsaki stroki se da hitro prilagoditi in začetniška okornost se izgublja, da se niti ne zavedamo kdaj. Poleg tega pa ima naš jezik kot novinec še mnogo svežosti; stari kulturni jeziki so izbrušeni in v izraževanju vklenjeni v historične spona; naš jezik še pripušča vsakemu pisatelju mnogo subjektivnosti: „uradni“ slovenski slog se šele (ali naj rečem: že? in žal?) razvija. Ta svobodnost je res lepa reč in v pravih rokah dragocena prednost; a prav tako je tudi zapeljiva. Ker se namreč zavedamo, da jezik mnogo prenese, mu včasih kdo nalaga preveč: vceplja mu lastne svoje jezikovne manire in navade in razvade. Izprva namerava s tem morda nuditi občinstvu le kako izredno delikateso; pri prihodnji priliki pa je že ne občuti več kot izrednost in kmalu se je privadi. Pri današnji razširjenosti tiska se taki nenavadni izrazi, nepotrebni provincijalizmi itd. razmnožijo med občinstvom in dobe kmalu posnemalcev, ki se hočejo tudi tako izvorno izražati — in novotarija gre od peresa do peresa, od ust do ust. Pri jeziku z že utrjenim ustrojem in morda s svetovno veljavo pa ostanejo take jezikovne manire posameznika obično omejene le na njega in na njegov ožji krog.

Tem potem se naš jezik gotovo bogati in smatrali bi tako razplojenje jezikovnih posebnosti vseskozi za veliko korist, ko bi vsaka domislica, ki uide kakemu piscu in jo naposled goji kak list ali listič, bila res dobra, t. j. v soglasju s splošnimi jezikovnimi zakoni, ali ko bi vsaj bila jeziku res nujno potrebna. To potrebnost naglašam posebej, ker je z ozirom na praktične zahteve in na gladko porabnost jezika neizogibno, da pripuščamo tudi marsikaj v modernem govoru in v pisavi, kar bi s strogo slovniškega stališča ne bilo dopustno. Novotarija pa, ki bije jezikovnemu ustroju naravnost v obraz, ki ni potrebna, ker ima jezik dovolj drugih pripomočkov, novotarija, ki je morda celo tujega izvora, ta se mora izganjati z vsemi sredstvi. — To je negativni posel jezikovnega motrilca.

Skrbeti pa se mora za jezikovno okretnost; skušati moramo poenostaviti prezamotana pravila, zlasti tičoča se zunanosti, n. pr. pravopisa in rabe sooblik. Porabnost izključuje, da bi smeli biti preveč skrupulozni; le jezikovnega čuta ne smemo žaliti. Finoča jezikovnega čuta pri mnogih že pojemlje, ker ponehava njega načelno gojenje: vzporedni točni pouk slovenščine in tujih jezikov,

a pri temeljtnikih še deluje. — Skrb za okretnost je pozitiven posel jezikovnega motrilca.

V obeh ozirih je dovolj opravka in čas je že zanj. Pred petdesetimi leti se je delal proračun; danes je čas, da pričnemo sestavljati bilanco. Napredek je sicer očiten, a na raznih mestih preti jezikovna izguba; krive so ji največ novine. —

V nastopnih poglavjih bomo, kakor nanese čas in prilika, premotrivali pereča vprašanja večjega ali manjšega obsega. — Prvo poglavje bo posvečeno najgršemu izrastku na našem jezikovnem polju, konstrukciji: „naprosilo se ga je“, „hlapca se je najelo“, „prime se jo“ itd. Ta jezikovni nestvor moramo ubijati in ubiti z vsemi sredstvi!

Vigilije.

I.

Molčijo črni kostanji
ob poti v samotnem kraju,
tiho kot grešnik polnočni
reka v daljavo beži.

S tihim šumenjem se druží
mokrocvetoča ljubezen,
s toplimi vzdihí se druží
smeh tvoj iz polnoči.

Švignil obraz je neznan
mimo veselega okna,
z roso srebrno poškopil
nekdo je moje oči.

Nisem poslušal šumenja
reke v tajinstvenem begu,
nisem pozdravljal na cesti
poznih, veselih ljudi.

V tvojem slonel sem naročju,
sanjal sem mir in ljubezen,
užival sem toplo življenje
lepih pomladnih noči . . .

II.

Ne kliči spominov, ne drami sanj,
ostani pri meni ljubezen nocoj —
nocoj, oh, nocoj samò ljubim te jaz,
jutri že drug bo delež moj . . .

Jaz ne vem kaj in ti ne veš kaj —
in vendar je pisano sredi srca,
v temoti usode leži ta moč —
kratek je mir in veselje srca . . .

III.

Tam doli pod zidom reka šumi,
ob zidu ljubica moja sloni,
s tihim večerom jo snubi ljubezen,
rosa srebrna ji lice kropi.

Doli pod zidom star kostanj stoji,
veje široke v mrak črni razpenja,
čvrste, košate njegove roke
čakajo željno pomladi, življenja . . .

Ljubica moja, pod zid poglej,
tam, kjer reka zelena šumi,
pazi, poslušaj šum tihih vodá,
pazi, poslušaj v njih tožbe srca:

Voda tam doli usahnila bo!
Kostanj bodočnost upognila bo!
mir in ljubezen, mladost in pomlad,
vse bo umrlo tistikrat!

G. Koritnik.

Na izprehodu.

<p>Glej, kako se skriva glavica živa v gorki in mehki ovratnik — ne more snežinka bela kosminka do srca, odprtih tam vrat ni.</p>	<p>Kadar pa zima mrzla odkima in pride vesna prelestna, najde ljubezen skozi očesca objestna v srce stezico.</p>
---	--

Tedaj pa z Marico
ne hodi, očka, nikari —
ker to se bo vnelo
in to bo gorelo,
o Bog, ti nas ognja obvari!

Petruška.

Povest Ivana Polaja.

Podlimbarski.

(Dalje.)

9.

ako se je moj Polajček zabaval na Dunaju, da ga je čutil drugi dan v vseh kosteh. Ko sem sedel dopoldne v kavarni — izbral sem si jo daleč od „Maison rouge“ — mi je grmela po vseh udih prečuta noč. Po životu me je izpreletaval neprijeten čut, kakor bi bil oblečen v srajco iz hodnega, neobdelanega platna, iz katerega mole še rese in pazder, lice me je skelelo, kakor bi se bil obril s topo britvijo. Ljudje hodijo v megli krog mene, besede v novinah plešejo pred očmi, prsti so suhi in brez tipalnega občutka, lasje, kakor bi žebliji štrleli na glavi, oči nočejo gledati, v glavi nekaj buha in zdi se, da stoji tam, kjer je prostor za noge. Priskutilo se mi je mesto, iz podčelja sem gledal na velike stavbe in na majhne ljudi. Sklenil sem, da se nemudoma popeljem nazaj v Moravan.

Opoldne je vlak že hitel z menoj prek dolgočasnega Moravskega polja, kjer se je dovršil pred šeststo leti za avstrijske Slované preusodni preobrat. Zamislil sem se v preteklo noč. Čuden človek je ta Križan. Zaslužil je svoj križ. To ni smešen in nor, ampak pijan, lahkomišeln, neodkritosrčen človek v razvratu svojih misli. Človek brez pomena in namena. Sito fizijonomijo mi je očital, a sam gleda kakor mrki glad. Ali je to zavist, kar govori iz njega, ker gredo drugi po trdno začrtani poti k svojemu cilju, ali je res ravnodušnost in cinično preziranje vsega, kar velja za pravo? Posmejal sem se tisti duhovitosti, v katero sva se zaletavala, pa ni mogla združiti najinih nazorov, še dalj sva prišla vsaksebi. Kakšne neumnosti sva govorila! Spomnil sem se neke majhne prigodbe iz otroških let: kupil sem si bil jesenski dan polne žepe kuhanega kostanja. Beleč ga, sem šetal po ulici; takrat se je priplazil k meni šolar, ki me je na vse pretege hvalil in gladil, dokler je belil moj kostanj; proroški navdihnjen je rekel, kako prav so storili moji starši, ker so me pustili v mestne šole, ki me privedejo gotovo do škofovske časti, kar se mi je tako dobro zdelo, da sem dovolil hva-

lorečniku vedno globoče segati v moj zaklad. Pa jedva sva bila izpraznila moje žepe, je navil druge strune ter mi zabrusil v obraz osla, mulca in neumnega hribovca. Tako je ravnal Križan, ko se je bil okoristil pri meni. Lep broj zabavljic mi je nanizal, no, jaz sem se mu smejal. Ni bil prvi, ne poslednji, ki je jedel moj kostanj.

Zamislil sem se v Elviro, v njeno ubožno sobo daleč tam v predmestju, temno in nevljudno, kjer gola strast druguje trdemu delu in obema revščina. V takih mislih me je premagala dremota. Naslonim se v kot in zaspim. Ko sem se čez četrte ure prebudil, mi je rojila vedrina v glavi in čistost v očeh. V daljavi zagledam zvonik moravske cerkve. Obveselil sem se ga, kakor bi se vračal iz dolgega trpljenja v kraj pokoja. Čim bolj sem se bližal svoji stanici, tem živejši sem postajal, tem bolj se je topila dušna gorjupost v nič.

V Moravanu sem na ulici srečal zdravnika in ta mi je pravil, kako sva zaslovela v mestu zarad predvčerajšnje kopeli v Moravi. „Že dva dni se ne govori o drugem nego o najini aferi. Nekateri se nama smejejo, drugi naju pomilujejo. Vse gloje ob tem dogodku kakor pes ob najdeni kosti. V kavarni govore o njem in v gostilnah in ženske sanjajo o njem po dnevi in po noči. Mene so danes dame klicale k sebi, da bi jih ozdravil radovednosti. In veste, kakšna razodetja so se mi odkrila? Vi ste na pošti zelo priljubljen.“

„Nisem vedel dozdatj.“

„O le nič ne tajite! Kakšnega žarečega in sanjajočega obraza me je poslušala danes tista brhka gospica Albina, ko sem pravil o vašem gaganju! To pomeni, da sedite tamkaj na gorkem. Ti poštni ljudje mi ugajajo; tam se poprimite, a ono židovko pustite židom.“

„Nič se ne bojte zame,“ sem pikro odgovoril. „Ko bi si kdaj iskal soproge, izbral bi si jo iz domačink, nikakor pa ne na tujem.“

„Tako bi bilo prav. Tudi jaz sem teh nazorov.“

Doma mi je pravil Žemljčka, da ga je poprejšnje jutro na dvorišču ogovorila deklica s pošte ter poizvedavala, kako se mi godi. So pač malenkostne razmere tukaj — sem si mislil, če padeš po zimi v mrzlo reko, postaneš junak. Zasmilil sem se damam, ker sem gagal v vodi, kakor se je Žemljčka, ko je padel na pohodu s strtega voza. — Vsako sočutje gane s človekom in tudi mene je obveselilo.

Ko sem šel drugo jutro preko dvorišča k Prohazki, se je odprlo okno poštne hiše in nad menoj se je sklonila krasna glava z okusno pričeško, pod katero je žarelo v jutranji svežosti in v lepotičnem

mazilu lepo zaokroženo lice gospe poštarice. „Dobro jutro, gospod Polaj,“ je zelo prijazno pozdravila, vpiraje svoje sanjave in strastne oči vame. „Zelo me veseli, da ste zdravi, ker to ni malenkost, v tem času brodirati po Moravi. Kaj ste pa mislili, da greste v takšno nevarnost? Predlanskim je mesarja Kopfa sin tudi v zimskem času na konju zagazil v Moravo in se skopal v njej. Kaj je bilo? Dobil je pljučnico in v treh mesecih je bil mrtev. Ali ste se kaj zelo prestrašili v vodi?“

Spomnil sem se, da moram nastopiti v vlogi hladnokrvnega junaka, ker ljudje tako hočejo, torej sem hladnokrvno in s ponarejenim junaštvom odgovoril: „Nič se nisem prestrašil, milostiva, ampak posmejala se je moja duša v mrzli kopeli tistemu ništrcu, ki je zrla vanj.“

„Moj Bog, kaj zrete vsi moški s takim preziranjem na življenje? Mari bi posegli vanje s krepko roko in vzeli, kar vam ponuja lepega in prijetnega. Mlad gospod bi moral videti povsod samo rože.“ Zrla je name z blestečimi očmi, kakor bi mi ponujala cvetje vsega sveta. In kakor oči svetili so se tudi njeni beli zobje.

V meni se je dvignila nelepa misel o materi poštarici in o njenem razmerju do Žerjava. In kjer je bil renegat poleg, je gnev vzrastel v mojem srcu. Pogledal sem po dvorišču, ki bi lepe reči lahko pravilo o ponočnih sestankih, kakor je opravljala Marta, in precej sem preskočil v vlogo egiptovskega Jožefa. In rekel sem: „Moj delež je bilo doslej samo trnje, zato se nisem privadil čepeti pri roži in vzdihovati. V nevarnostih iščem krepila svoji razgneteni duši.“

„Tega ne smete. Moškemu je odprt svet, njemu za vsakim oglom sije solnce. A kaj naj rečemo me ženske? Ako nam srce odkrito izpregovori, brž smo deležne zasmehovanja in preziranja. Povedala bi vam o tem odstavek, pa je prehladno tukaj za pogovor.“ Gospa se je vzravнала, se zavila tesneje v volnato ruto, potem se je sklonila niže skoz okno, tako da so se bujnejše pojavili obrisi njenih grudi. „Pridite, gospod Polaj, vendar kdaj k nam!“ je nadaljevala z vabljivim smehljajem. „V hiši ste, pa nikoli ne pridete izven službe. Samo na pošti se vidimo. Pridite zvečer, ko Albina in gospod nadučitelj igrata na klavir in gospod Klic z našo odpraviteljico zapoje. Pa tudi v kvarte igramo. No, vas samo Majerjevi vlečejo nase.“

Izgovarjal sem se, da odslej tudi v kavarno ne bom dosti zahajal, ker proti koncu leta moram i zvečer sedeti doma ter delati; po novem letu pa se odzovem ljubeznivemu povabilu.

Gospa mi je pogrozila s prebelim kazalcem. „A na Dunaj iskat zabave in razvedrila — za to je čas! Le čakajte! Pridite, kadar morete, brez poklonov in ceremonij pridite! Sedaj pa zdravstvujte! Precej vam pride pošta.“

Pol ure pozneje sem na povratku zagledal na dvorišču Albino. Stoji ob zidu baš pod tistim oknom, s katerega mi je poprej govorila njena mačeha. Nikdar poprej se mi ni nastavila, da bi na samem govoril ž njo. Kakor se v planini šibko drevo nagne ob skalo, ko mu je bil vihar potrgal korenine, tako je slonela ob zidu, milobna in slabotna. Zasmilila se mi je njena onemoglost. Gledala je name kakor na prijatelja, ki se je čez dolgo časa povrnil zdrav in srečen iz tujih krajev. Vabilo me je njeno zatemnelo oko, njen smehlaj me je vlekel k sebi. Laskalo mi je spoznanje, da so sinoči in predsinočnjim na pošti govorili o meni, in sedaj prihaja ena za drugo, da mi javlja to, kar se je od onih pogovorov v njej zgostilo v jedro.

Zmagonosno sem pristopil bliže. Kakor bi videla na meni kakšno posebno gloriojo, tako je zrla vame in niti besede ni mogla izpregovoriti. V ljubezni je pač tako: dokler je boječa, je samo v srcu in na jeziku je še ni; ko se privadi, je v srcu in v ustih in povsod je je dosti; ko se začne krhati, je šamo na jeziku še, ali je pa še tam ni. Vedei sem, zakaj se mi je nastavila, kaj ji roji po glavi. V to, kar ji je gorelo v srcu, nisem mogel poseči, a vzel sem ji pripravljeno frazo z jezika, rekoč: „Čestitam si.“ Pri teh besedah sem segel po njeni roki.

„S čim?“ je vprašala preplašena, ker sem tako hitro uganil njeno namero.

„Čestitam si, da držim to lepo roko v svoji, ki tega ni vredna.“ To sem rekel zato, ker se mi je srce nagnilo k odkritosti. Precej pa je zamolčalo, ker v meni ni bilo odkritosrčne ljubezni, ki bi bila pripravljena, kesati se že dovršenih grehov v ljubezni in prositi vesti odpuščanja.

Slutila je v mojih besedah prazen poklon ter vprašala: „Ali ste tudi vi takšen črnoglednež?“

„Kakor kdo?“

„Kakor doktor Klic in nadučitelj. Ona vedno predstirata svojo nevrednost, kadar hočeta damam kaj lepega povedati.“

„To sta vaša učitelja?“

„Klic me uči francoščine, Žerjav pa godbe in oba devata v nič svoje znanje, rekoč, da sem ju že prekosila.“ Oh, ti ženska ni-

čemurnost — sem vzkliknil sam v sebi — koliko te je! — No, Albina je bila v svojih nazorih še presrečen otrok, ki se v hvalevredni častitljivosti ponaša s svojimi šolskimi uspehi. Poklonil sem se ji ter v znak pohvale potresel njeno toplo roko.

„Ali v cerkev nič ne hodite?“ je vprašala.

„Hodim,“ sem ponižno odgovoril. „Ob nedeljah grem, a v Moravanu dosedaj še nisem utegnil. Pozneje pojdem vsako nedeljo.“ Na licu sem izobrazil pobožne črte.

„Pridite na kor! Jaz igram na orgle, ne za denar, brezplačno — kar tako.“

„V čast božjo igrate, gospica Albina, in jaz pridem poslušat vašo izborna godbo.“ Z levico sem pobožal njeno predrobno roko, ki se kar ni mogla dvigniti iz moje desnice. In zopet sem vzdihnil: Oh, ti ženska ničemurnost! Poleg sem se zahvalil svojemu slovenskemu očetu, da mi ni dal zadelanega razuma. O, ljudje bi se radi prikriili, pa se ne umejo, ne morejo uiti moji proziranosti.

V kratkem premolku je zbrala svoje misli in se domogla do fraze, ki jo je speljala na dvorišče. „Čestitam vam,“ je govorila mehko in nežno, „ker ste se srečno izkopali iz Morave. Jaz in mama sva se bali za vas, da se prehladite in si nakopljete bolezen.“

„O, hvala za toliko skrb in sočutje! Glejte, čil in zdrav sem, in veseli me, da sem gledal nevarnosti v oko. Ni tako grozna, kakor pravijo. Človeku odpre oči na ono točko, kjer se strinja časnost z večnostjo. Top in prestrašen je pogled, a poleg se smeja duša svojemu koncu in začetku.“

„Vi ste obupan človek,“ je rekla razočarana ter mi odtegnila roko.

„Obup in junaštvo sta dvojčka, to pomislite gospica in ne jezite se name.“

Posmejala se mi je z jasnimi očmi, v katerih sem bral, kako mi je od srca odpustila mojo obupnost. „Vas čaka lepa prihodnost,“ je zalepetala, spomnivši se onega, o čemer je premišljevala obe pretekli noči.

Zasmejal sem se toliki naivnosti. „Lepo prihodnost sta mi prokovala že dva stara gospoda v moji domovini, gledajoča na moj pošteni obraz. Ali jaz mu ne verjamem in ne takšnim prorokbam. Verujem pa v vaše dobro in sočutno srce.“

Te besede so jo ogrele. Hvaležno se je ozrla v moj obraz. Ker sem vedel, da je zavzeta za neustrašene junake, kar so mladi ljudje sploh, in da je po noči sanjarija o njih, sem si nadel plašč

takšnega junaka. S sanjavo važnostjo in strastjo sem ji govoril: „Glejte, gospica, vsa moja prihodnost bi bila predvčeranjim kmalu obtičala v vodi. In spoznal sem pri tisti aféri, kako hitro zaračuni človek z življenjem, kako smelo gleda ob nevarnosti v bodočnost, ne proseč ni rešitve ni pogube, kako malenkostno se mu zazdi pojemajoče življenje, kako lehak je poslednji boj in lahka ločitev od tega sveta. Veste — smrt se mi zdi kakor krčmar, ki mi naredi račun, ter mu ga plačam z malovrednim, a težkim drobižem: smehljuje mu odštejem: tu imaš, koščeni krčmar, kar zahtevaš: olajšan pojdem skozi tvoja temna vrata v svobodno ozračje.“

Vsa se je tresla same slasti ob mojem junaštvu, ki se je ujemalo z njenimi sanjami. Gotovo bi se bila onemogla hipne blaženosti naslonila na moje prsi in bi potočila solzo vroče ljubezni, ko bi ne bil sijal kroginkrog prebeli dan, ki ni prijatelj genljivih ljubezenskih občutkov, in bi ne bila stopila v onem važnem trenutku v vsem svojem jutranjem lepoticju gospa poštarica med vežna vrata. Neka odurna zadivljenost ji je sijala na licu, ko je govorila: „O Albina, kaj tukaj si? Jaz te pa po vsej hiši iščem. Toliko je prišlo dela s pošto, ti se pa razgovarjaš z mladim gospodom. Tu pogledj človek in rzsodi!“

Deklica je vsa zardela, namrdnila s spodnjo ustnico in v neprikriti zmešanosti je skočila v hišo.

— Čakaj, poturica Žerjav, pri tej deklici ti začnem kaliti vodo! A s poštarico delaj, kar hočeš! — tako je gremelo v moji glavi, ko sem bil zopet sam.

10.

V mojem življenju se je pripetilo dokaj romanov; ne takšnih, kakršne so pisali v starih časih, katerim je bil konec poroka in so srečni in hvaležni ljudje tudi pisatelja povabili na svatovanje; tudi tistih modernih ni bilo, ki se jim zadnje poglavje končava s frazo: In je šel in se je obesil; mirno sem plaval sredi po prostorni reki in skrbno sem se ogibal čeri in vodnih vil, ker si nisem maral razbiti glave. No, v Moravanu bi se bil kmalu utopil.

Začelo se je moje ožje znanje z Albino. Drugo nedeljo sem bil že dvakrat v cerkvi, obakrat na koru. Dopoldne je bil kor poln pevcev, pevk in drugih vernikov, popoldne ni prišel nihče tja razen Albine in njene prijateljice Ljudmile, hčerke okrajnega sodnika. In popoldne sem govoril ž njo. Po prvem blagoslovu, pri katerem je igrala na orgle in so po cerkvi prilagali sveto pesem, sta sedli

deklici v stransko klop in jaz k njima. Poleg božjih dobrotelcev je v cerkvi navzoči tudi Amor — le pomislite, kakšno butaro je naložil siromaku Prešernu v trnovski cerkvi — in njegove spletke se običajno pred božjim oltarjem strnejo v zakon, nakar smatra bog zaljubljenec svoje delo za končano ter hitro odleti, ker zato ima peroti. V cerkvi torej med litanijami sem šepetal Albini prve gorke besede — Bog, ki je kaj podobnega moral že mnogokrat poslušati, mi odpusti moje grehe! — in ona mi jih je šepetala. Gorke so se mi zdele zato, ker so bile v božjem svetišču boječe šepetane, prepojene s kadilom in sveto pesmijo. Ali globoke ljubezni v njih ni bilo. Skraja se mi je zdela vznemirjena, pazno se je ozrla na prijateljico, češ, smem li na tem kraju? — in ko je ta obodrilno odgovorila z očmi, se je pomirila.

Začel sem o godbi, ki nama je bila najbliže in ima morda, ko bi jo mogel kdo razkrojiti, tiste prvine v sebi kakor ljubezen. Po muzikalni strani nimam nikakršnega znanja; moj posluš je v sprejemanju zvokov dober, v proizvajanju zelo slab, dobra godba mi gre k srcu, pred slabo bi bežal v deveto deželo; no, Albino sem hvalil brez hinavščine, čeprav me je jezilo, da jo je sprejela od Žerjava. Po moji pohvali so ji v zadovoljnosti zaigrala lica. Tako sem sedel pri njej več nedelj popoldne in cerkvena pesem mi ni šla nikdar tako k srcu kakor tedaj. Po litanijah sem jo večkrat spremljal domov.

Resnobnih namer nisem imel, tistih poštenih namer ni bilo, katere imajo na svojem sporedu ljudje, ki bi radi vsako življenje utesnili v strogo začrtane meje. Pa tudi nepoštene misli ni bilo v mojih namerah. Vabila me je krasna deva, zdelo se mi je, da me kliče glas njenega srca, zakaj bi se ne odzval v strogo odmerjenem tonu. Ali naj bežim pred njo kakor zakrknjen asket pred sladko izkušnjo, ko sem takoj po prvih sestankih videl, da ni zame, ne zanjo nevarnosti? Ko je šla drobnih korakov poleg mene vsa nedolžna, zaupljiva in blebetava, sem si pač prizadeval, da se poglobim v njeno mišljenje, kakor vsi radi čujemo mladostne nazore, ki prihajajo iz nepokvarjene romantične duše. Kakor genijalen kipar umetnik, ki iz razmetanih ostankov starega kipa, izkopanih iz prastarih razvalin, spozna ves sestav umetnine, kakršna je bila pred tisočletjem, in jo ume sestaviti in izpopolniti v prvotni obliki: tako spozna moje večje oko iz nekaterih potez, ki se tajno in boječe prikradejo iz duše, ves značaj človeka, ki stoji pred menoj in me zanima. Nekoliko te poznam, človek, ki si največja umetnina!

Zapazil sem pri njej neko otroško zavzetost za stvari, ki niso bile baš pomembne. Vsemu se je umela čuditi, kakor bi ji bilo vse novo. S te strani sem jo spoznal že na pohodu čez Male Karbate. Uvaževal sem to dovtetnost, ker sem videl v njej cel koš nezavedne mladostne sreče. Spominjam se: nekega deževnega dne so stale luže snega in vode pred pošto; pa je prišla stara ženska, skrčena in sključena, ovita v nerodno obleko in izpodrecana, ter skočila preko luže, kakor more pač skočiti starka: oprezno, nesigurno in omahljivo. In tistemu babjemu skoku se je Albina smejala ves teden. Drugikrat je videla v kmetski veži otroka, ki je jedel kuhane češplje iz skleda ter se pri tem namazal po vsem obličju, da je bil videti, kakor bi ga bili potegnili iz kolomaznice, kar je Albini pričiniło smeha za nekaj dni.

Vse na svetu se ji je zdelo zanimivo in lepo, ali najvažnejša ji je bila njena pošta. Pravila mi je, kdaj ima največ posla, kako pohleven in ljubek je tisti njih konj belec, ki je vozil pošto na železniško postajo in nazaj, da ga ume sama opraviti in okomatati in poleti včasih sama vozari s pošto, da kupijo še enega konja belca in dobe tekom leta brzozjavno postajo ter pojde ona za tri mesece na Dunaj učiti se brzozjavne službe in sčasoma — bogve — pride morda tudi telefon v hišo. Vse si je v načrtih uredila tako, da bi iz malega zraslo veliko. Iz nje je kipela poleg mehke krasote krepka delavnost.

Pazno sem jo poslušal in sledil za njeno mislijo; bil je pa med nama ta razloček, da je svirala v moji duši neka žalna godba, odmev burnih mladeniških let in mnogih izkušenj, v njej pa sama sreča, spojena s pošto in njenimi posli. In primerjal sem svoje odnošaje do Vide in Albine. Nič tiste prisrčnosti nisem čutil pri Albini, ki me je ogrevala nekđaj pri Vidi. Čutil sem bil pri Vidi, da mi ona velja mnogo mnogo, včasih ob urah ljubezenske oduševljenosti sem jo smatral za stvar, ki je neizogibno potrebna moji sreči. To je bil moj resni globoki čut, ki sem ga užival brez računanja. In temu čutu sem se zdaj že napol smejal. Albina se mi že ni zdela neogibno potrebna moji sreči. Ob njeni strani se mi je mnogokrat vrivala misel: Čemu hodiš z deklico, pri kateri računaš na vse strani, in vedno ti prihaja zanikajoč rezultat. Z Vido je bilo drugače. Postala sva zvečer na oglu ulice, držala se za roki in jaz sem jo prosil, naj napravi prihodnjo nedeljo z menoj izlet na Šmarno goro. Ona se je nekoliko branila, rekoč, da bi sestra vsekakor hotela ž njo in tudi oče bi hotel ž njima, ali on mora čuvati doma psa, ki

bi sicer sam v sobi javkal in tulil ves čas. Pa naj gre tudi pes z nami! — sem odločil. Dognala sva naposled, da pojdemo vsi s psom vred na Šmarno goro, in jaz sem nesel tisto soboto pred izletom v zastavnico svoj zlati prstan, drugikrat svojo žepno uro. To je bila moja požrtvovalna ljubezen.

Za Albino nisem bil namenjen žrtvovati kaj; skrbno sem čuval tisto drobtino samostalnosti in svobode, ki jo še dajo službujočemu človeku. Smatral sem svoje razmerje do nje za nekakšno zabavo ter igranje z besedami brez prave podlage v srcu. Ali mislil sem mnogo o tej stvari in o tisti mogočni steni, ki je stala med nama in si je nisem upal prestopiti. Kopicili so se v mojih premišljevanjih tehtni pomisleki in rekel sem si, da ljubezni tam ni, kjer so pomisleki. Vedel sem, da je ona bogata, toliko bogata, da bi zame lahko vložila predpisano zalogo, t. j. me kupila, in da se takšne ne ponujajo vsak dan. To je bila praktična stran te zadeve in praktičen nisem bil. Zaničeval sem vse nezaslužene ugodnosti. Preziral sem vse tiste moške sebičneže, ki so se dali kupiti — to je bila neosnovana pretiranost — in onega vojaka, za katerim se je na naših pohodih vozila žena z otroki in z obilno prtljago, sem smatral samo za polvojaka. Torej ta denarna zadeva me ni mamila. Na drugi strani se je oglasila moja idealnost, moje domoljubje. Kako naj pokažem brez rdečice na licu v domovini poštenemu človeku ženo, ki ne govori tam običajnega jezika in se mu morda celo roga v srcu. Dosti je pri nas priprostitih ljudi, ki jim ugaja tuj jezik in ga poslušajo odprtih ust, čeprav ali baš zato, ker ga ne umejo; ali moj oče je bil krepkejšega kova; rad je prenočil tudi inozemskega berača in popotnika in mu gostoljubno postregel, no, stati ni maral pred njim in ga občudovati. V nemškem pisarju je videl človeka, ki je prišel v našo deželo, da se preživi, in nič višjega. Nemškega jezika ni umel in ga tudi potreboval ni, ker ni hodil po svetu razen na hrvaške semnje, kjer s svojo domačo govorico ni prišel v zadrego. Kako naj mu privedem ženo, ki ga ne ume? Naj se sklene pri nas na stotine zakonov mešane narodnosti, jaz bi v takšnem že z ozirom na mogoči zarod ne mogel biti srečen, in strah me je navdajal pred ženo tujko. Tudi njena zavzetost za pošto me je plašila. Mari naj jo potegnem iz njenega priljubljenega delokroga ali pa naj sam postanem poštar v nemškem kraju ter naj se odpovem za vselej vrnitvi v domovino?

In še nekaj je, bilo: jaz takrat nisem hrepenel po takozvanem mirnem življenju v rodbini. Moje geslo je bilo: vedno

sam ter danes tukaj, jutri tam in čim burnejše, tem ljubše. Vojaška uprava je skrbela, da nisem bil v nobenem kraju dolgo; jedva sem postal dobro znan, že sem moral naprej. Ker vojašnic za konjenike ni bilo, so nas nastanjali po vašeh; da bi bilo to breme enakomerno razdeljeno na občine, je veljal zakon, da dobi vsaka občina lahko vsako četrto leto vojaško nastanitev, ki pa na Ogrskem ni smela trajati nad pol leta, na Avstrijskem nad leto. Tako smo bili dosti na pohodu; vse vasi ob Moravi in Donavi na ogrski in avstrijski strani je obral naš polk, vedno smo se selili in nikjer se nismo udomačili do kraja. Doživeli smo tuintam tiste kratke ljubezenske epizode — tudi turisti, lovci, sploh vsi kočujoči ljudje jih poznajo — ki so prava slast življenja: prijetno se dotaknejo srca, pa ga nič ne ranijo, nič neprijetnih posledic ne puščajo za seboj. Zajašeš zgodaj v jutru konja, vzdihuješ preko polja, ko pa prideš v novo stanico, te je že vse minilo. In drugi dan je človeku, kakor bi se bil napil iz reke Lete. Moj delež je postala nestalnost, in stalne nastanitve nisem želel za svoje srce, nisem se maral vgnezditi in ogreti v Moravanu, prikleniti svoje nemirne duše k poštni mizi.

Takšen pesimizem je rojil po moji glavi, ko sem sedel pri Albini na koru ali šel na njeni strani. In vendar sem začel sanjati o njej. Moje srce se je začelo protiviti razumu. Zapazil sem bil, da mi je deklica naklonila veliko pozornost. Mnogokrat je nisem našel za poštno mizo, toda takrat je stala pri oknu svojega stanovanja ter predstavljala cvetlične lončke, trebila cvetice. Ko sem se vračal od obeda, sem jo videl dostikrat pri oknu. Moji samoljubnosti je ugajalo, da se je zatekla k oknu, kjer me je skrivoma s sijajnimi očmi pozdravljala. Včasih je igrala na klavir in takrat sem bil seveda uverjen, da velja godba meni in mi pravi prijetne reči. Užalila pa me je godba zvečer, posebno če se je igralo četveroročno. Predstavljal sem si, kako sedita Žerjav in Klic pri Albini, in za ves svet bi ne bil šel k njihni zabavi, čeprav sem bil gospe poštarici obljubil, da pridem. Ako je šla v cerkev ali v posete k sodnikovi hčeri, se je, gredoč preko dvorišča, vselej ozrla v moje okno. In pričel sem ji vračati njeno pozornost: če sem od svoje mize zagledal na dvorišču ali na ulici njen klobuček z belim in rdečim nakitjem, sem vselej stopil k oknu. Pozdravila sva se in njene oči so pogledale name, kakor bi nekaj vprašale. Čeprav mi je močno utripalo srce, sem vendar vedno mislil na ono mogočno steno, ki je stala med nama. V najinem vedenju sva si pač namigavala o ljubezni, ali

tiho in boječe je bilo to namigavanje vsaj z moje strani. In nikdar se nisva osmelila, da bi izpregovorila besedo „ljubezen“.

Tako mirno teče včasi življenje: vestno opravlja človek svojo dolžnost, kakor v dobro namazanem stroju delujejo njegove moči, prav čuti, kako v močnem telesu biva krepka duša, živeča v nekakem soglasju z drugo nežnejšo dušo — in človek se ne spomni svoje sreče. Šele pozneje se začne zavedati one blažene dobe. Drugikrat prihrjujejo dogodki, vzamejo te v svoj vrtinec in plešoč v kolobaru zadevajo vate predmestni robati ljudje, dokler te ne izrinejo in ozlovoljen zapustiš plesišče.

(Dalje prihodnjič.

Majska noč.

O to je tista majska noč,
ko zemlja se, nebo smehlja,
ko zefir s cvetjem se igra,
o to je tista majska noč!

Ko speje k rožam ogenj zvezd,
ljubezen diha beli cvet,
o blaženstvu ko sanja svet,
ko speje k rožam ogenj zvezd. —

Ko bele roke sklepajo
k molitvi sredi se noči,
ko srce prvič zaihti . . .
v očeh nadeje sevajo.

Ko usta skrivaj ljubijo
premekhi žamet mladih lic,
ko v krogu belih še — družic —
ljubezen misli snubijo. —

O to je tista majska noč,
ko srca zibelj zagori
neugasljiv vse dni, noči —
o to je tista majska noč!

Kristina.

Književne novosti.

Vladimir Levstik: Obsojenci. (Konec.) Nasproti temu pa bi si lahko izpisali celo vrsto resnic, ki se nas prijemljejo z dokazljivostjo pravnega spoznanja; nekatere se bližajo drastiki, skoraj za vsemi pa tiči sarkazem, najljubši spremljevalec našega pisatelja, in samoironija. „Moji naravi“, pravi (str. 174.), „je bržčas treba kakršnekoli nepravilnosti, posebno v tem, kar je dobro in potrebno, manj pa v slabih rečeh: grehi skrbe sami, da se jih človek ne odvadi.“ „Gorje mu, kdor je obdarjen z grdostjo; in vendar si grd le napol, dokler ne veš, da nisi lep“ (str. 131.). — Nepričakovano sentimentalno se glasi stara resnica: „Včasih se človeku sama od sebe omeči duša in išče druge, da bi se spojili skrb in skrb ali da bi sočutje orosilo bolečino. To so hipi, ko pozabljamo, kako tuji in oddaljeni so si ljudje med seboj.“ itd. Kaj ne, kako lepo! A mefistofelska natura ne pripušča Levstiku, da bi se trajno vdal meh-kemu čutu. Naenkrat zautriplje v njem negativna žilica in ono mehko humanitarno izvajanje prekine z odločnim: „Stoj!“ in tako mehko razpoloženje imenuje „neblažene trenutke“ (str. 138.).

Te lastne persiflaže je v knjigi preveč; navadil se je je pisatelj tako, da mu služi kar nehote že za formalne antiteze; n. pr. природа mu je res „prelepa“, a preden se pripravi do njenega uživanja, se že spomni tudi njenih senčnih strani — in zakreše se antiteza o „prelepi in trikrat prokleti naravi.“ Ali: pride mu na jezik beseda „ljubim“; nekaj mu za trenotek seže v srce, a namah se pojavi sarkastna gesta: „ljubim . . . kako bedasta beseda!“ Res, včasih se doseže s takimi preokret-njami dober efekt; ako pa postajajo načelne, učinkujejo baš nasprotno in se nam ne zde izraz pristne elementarnosti, ampak le manira. Bralec postane nervozen, če ga pehajo semintja. Pisatelju pa je ta sistem tako priljubljen, da se ravna po njem ne le v podrobnostih, ampak že v celotni zasnovi.

V tej zvezi tudi razumemo, zakaj umeva pisatelj srečo tako, kakor smo jo posneli zgoraj. Sanjati ne zna; saj so sanje nekaj trajnega, on pa pravi: „Baš to je moje zlo, da se nikdar ne navadim doslednosti.“ Neoporečna je zanj le njegova notranja neskladnost; zato so izreki, ki se tičejo mrzke strani človeškega življenja, res iskreni in ne sledi jim kaka ironična opazka: „Vse sovražimo, na kar nas je misliti strah!“ „Nič težkega ni umreti, le morati je težko“; „smrt je usmiljenje življenja“; „so trenutki, ko se mora človek prepirati s seboj; jeziti se mora nase“ itd. Na tej strani postane iskrenost celo tako ostentativna, da ji — ne verjamemo. Fiksna ideja se nam zdi stavek (str. 192.). „Poslej me ne prepriča nič pod solncem, da bi mi bilo kdaj mogoče najti med seboj in med zunanjim svetom tisto srečno harmonijo, ki brez nje ni miru in zadovoljnosti, harmonijo, ki jo zavidam drugim, nespametnejšim in hudobnejšim od mene“. Ne! Kdor se dvigne do tega spoznanja, zanj še ni zašlo solnce!

Kar smo porabili za označbo pisatelja, tega nam on seveda ne pravi naravnost o sebi, ampak o svojih junakih; ti pa so očitno njegovi glasniki. Štirje spisi so in v vsakem je glavni junak kak „obsojenec“, odtod je pač vzet naslov knjigi, ki ga izprva ne umemo prav. Obsojenci so različni; v prvem spisu je obsojenec „nenormalni piščanec“, ki se je na precej mističen način iz jastrebovega (ali soko-lovega) jajca izlegel med normalnimi piščanci. Obsojen je, kljub svojemu nagonu k

visokemu poletu, rasti med putami, jesti turščico in se podvreči kurji vzgoji; kajti četudi „nemara vendarle ni piščanec, ali to pomeni, da ga ni treba ukrotiti?“ Njegova „duša“ pa, zopet mistično, naposled le poleti v višave, kamor je hrepenela... Kam meri ta prilika, je jasno!... S slikanjem kurjega življenja med različnimi Kokodindami, Kokomundami ter s petelini Kikiravsom in Kirikavkežem tvori spis na zunaj paralelo k Murnikovi „Visoki ljubezni“.

Drugi „obsojenec“ je „Razmišljeni Vid“, jetičen dijak, ki ga ne marata ne oče ne mati. Duševno razpoloženje tega bednika, obsojenega na rano smrt, je slikano s trpko resničnostjo (pretresljivo je n. pr. genljivo veselje Vidovo z lastno iznajdbo, z zrakoplovom, ki ga bo povedel daleč, daleč); rodbinsko ozadje pa je, kakor smo že namignili, podano v prečnih barvah. Pač nalašč si je izbral pisatelj nenavaden motiv, da mati sovraži otroka iz drugega zakona. — Tretji „obsojenec“ je še mlad, lep, bogat mož — slepec, oslepel vsled poskušane samomora. Ta spis je po mojem mnenju izmed vseh najboljši; mojstrska je uglobitev v mišljenje in čutenje oslepelega človeka, ki je prej dodobra poznal svet in ljudi; nasproti njemu pa dva zdrava človeka; slepčev brat in virtuožno očrtana Breda. V tem spisu tudi ni tistih neprijetnih sarkastnih razkolov, tako da lahko nemoteno uživamo, čutimo, pomilujemo, se veselimo.

Četrty obsojenec („Rikard Molloprou“) se je obsodil — sam! Trdno je namreč prepričan, da nosi — grbo, dasi je v resnici nima, in je besno hud na vsakogar, kateri na njem ne vidi grbe! Zdravnika ozmerja, ker ne najde na njem grbe, nevesto zapusti, ker ji hudo zameri, da ljubi njega grbavca, neko blodnico skoraj zadavi, ker se grohoče njegovi trditvi, da je grbav; samega sebe bi najrajši ubil zaradi svoje domišljene grbe in tako dalje! — No, mi vemo, kako grbo ima pisatelj v mislih¹⁾, in vidimo, da nosi Rikard res grbo, ki je še izdatnejša, nego jo spoznava sam, a fikcija je izvedena kljub brutalnim sredstvom le nepopolno in v skladu s to nepopolnostjo je zopet s tistim sarkastnogrohotnim razkolom — buršični konec spisa. — V podrobnostih je vse polno espritskih fines, imenitnih domislic, izbrušenih idej: a sad spoznanja še le ni dozorel.

Visoko je segel Levstik v svoji prvi samostalni knjigi; z zanimanjem bodo resni in zreli bralci sledili njegovi stezi, ki ga še sicer ni privedla do vrha, a pelje odločno kvišku. Le skrbno otrebiti jo je še treba.

Dr. Jos. Tomišek.

Rado Murnik: Jari junaki. Humoreske. V Ljubljani 1909. Založil Lavoslav Schwentner. — Naslov je dober! Od Kersnikove „Jare gospode“ nas pelje humorist Murnik mimo „jare muhe“ do „Jarih junakov“. Ko bi Murniku prisojali kaj zlobnosti, bi celo mogli misliti, da je parodiral znane literarne „Junake“ s pomočjo predikata jarosti. Vsekakor je naša knjiga naslednica klasičnih „Navihancev“ in najbližjih ji sorodnikov „Znancev“. — „Jari junaki“ se na čelu predstavljajo kot „humoreske“. Seveda! Vajeni smo od Murnika pričakovati le humornih spisov, on velja za oficijalnega humorista; a pripomnil sem že pri drugi priliki, da je humornost le del njegovega pisateljskega bistva, in danes pristavljam, da ne vedno najboljši del. V nobenem tekstu ne tiči toliko opasnosti kakor v humorističnem! Humorist preveč misli, da mora vsako besedo, vsako domislico zasukati v smešljivost, občinstvo pa celo pričakuje od njega, da si bo pri njem kupovalo le smeh. Vsled

¹⁾ O taki grbavosti piše tudi Cankar v spisu „Novo življenje“ (Knez. knjižnica XV. stran 64.).

tega položaja se je bati, da se silita oba, humorist in občinstvo, eden k smešnosti, drugi k smehu, dokler se ne naveličata; naveliča pa se prej občinstvo.

Zato je bolje, če se ne nudi humorizma preveč na enkrat. Ničesar ni človek tako hitro sit kakor smeha, ki ne izvira iz notranjega razpoloženja, ampak se pojavlja le po zunanem vplivu; in ni knjige pod solncem, ki bi ob trajnem čitanju postala bolj dolgočasna nego zgolj humoristična. Smeh, dovtipnost je nekaj družabnega in prihaja do prave veljave v družbi, v pogovoru: čitanje je osamljenje! Par humoresk čitamo z užitkom, kmalu pa smo jih siti in si želimo drugačne snovi. Nikar nam ne dajajte celih knjig humoresk; vrinite med smeh tudi nekaj resnosti, preudarnosti, celo joka . . .

Ali sem s tem izrekel našemu pisatelju grajo? Saj je vendar že po naslovu izdal celo knjigo humoresk (dvanajst jih je)? Ne! Grajal bi ga, ko bi se vsebina res skladala z naslovom; a v knjigi niso same humoreske. „Kri ni voda, srce ni repa“ — da se izrazim po Murnikovo; humorist pa nasprotno ni vedno humorist in naš Murnik še celo ne, dasi bi — v svojo škodo — često rad bil, ne da je. Včasih leži humor edino v kakem komičnem izrazu: „kadet Flamingo“, „gospodična stare zaveze“, „titularna devica“, „Urška je švedrala, toda bolj na desno nogo nego na levo“ in dr.; včasih so domislice preračunjene za malo občutljive estetične živce; npr. neki vojak je s svojimi ušesi tako migal, „da je damam nadomestoval pahljače“; včasih so že preobčujalni; n. pr. da se nekdo, ki je nasprotniku stopil na nogo, opravičuje: „Prosim! Postregel sem Vam z največjim veseljem. Pa še drugi pot!“ — Nekaj takih dovtipov še ne tvori humoreske. Takega besednega drobiža tudi nimamo v mislih, ampak tiste celotne Murnikove sestavke, ki so resni in res dobri.

Vsebinsko knjige bi jaz razdelil v tri skupine: v resne spise, v humoreske v širšem pomenu in vojaške humoreske. Med resne spise štejem kljub dokaj šaljivi vsebini prvi sestavek v knjigi, zgodovino „Divjega viteza“, ki je ponatisnjen po — Trubarjevem rokopisu, najdenem v podstrešju neke ljubljanske hiše. Med resne štejem ta spis, ker je Trubarjev jezik virtuosno posnet in je delo stalo resnih študij; pisatelju moremo čestitati! Vsakdo si naj privoščiti to zgodbo „viteza Železnika s to zlato Klobaso“ in naj čita „koku shaloftnu ie on fam febe obeižil“, „koku ie on (v vojski) ferzhnu daroual fuio kry inu — krof“, in kako dobro se mu je godilo v ljubljanski ječi, da naposed izjavi: „Pres tih vsagdanih pehttranouih shtrukleu ne zho shiueiti. Obtū inu fatu fe fdaici vti vuri tukai fam febe hozho obeižiti, per mui dufhei.“ — Drugi čisto resen spis je „Baron Humbug“, spretno pisana povestica, le konec je preveč žurnalističen. — Tretja je „Milijonar“, dasi se na pr. narodnost tega milijonarja pretirano izrablja v smešne namene; ozadje je resno.

Prav razposajene humoreske so zadnje tri v knjigi: „Začetnik“, „Miha Muha“, „Čudna ljubica“, ki spadajo po vsebini v eno celoto in se sučejo okrog pravega navihanca, trgovskega vajenca („Začetnik“), predrtega nepridiprava. Tu je res humorno življenje in krešejo se iskre. Spadajo pa te humoreske tudi v dobo „Navihancev“. Dobro se spominjam, kako smo se jim smejali, ko smo jih pred leti čitali v „Narodnogospodarskem Vestniku“. Prav je, da jih je pisatelj izkopal z malo pristopnega mesta.

Ostali spisi, ravno polovica, so vojaške humoreske. Najboljša se mi zdi „Zaljubljeni kadet“, ker se dokaj dviga med obzorje vojašnice in komisarstva in udarja tudi na satirično struno. Da se take humoreske ne odlikujejo s finočo, ampak streljajo s precej velikim kalibrom, to že spada nekako v vojaški vzduh; tudi Murnikovim vojaškim se ne smemo bližati s posebnim umetniškim merilom. Dra-

stika je njih glavni znak. Vsadil je tudi precej „vojašniških rožic“, dehtečih in nedehtečih: „Ne delajte mi tako duhovitega obraza, kakor bi bili pravkar spisali veseloigro za gledališče dresiranih bolha!“ „Če bi bil tako dolg kakor si neumen, gorila, bi si lahko sede prižgal viržinko na solncu!“ — Takih je precej, preveč. — To pa je gotovo: vojaško življenje pozna Murnik jako dobro in načelno je prav, da ga je uvedel v naše slovstvo; a še bolj prav nam bo, ko bi se ga (morda se ga bo!) lotil v njega globinah resno ali smešno. „Vojaške humoreske“ se kretajo vse in povsod le na površju . . . Dobro pa je sovražnik boljšega.

Posebno hvalo zasluži Murnikova skrupuloznost napram samemu sebi in napram glavnemu njegovemu sredstvu humorosti, napram jeziku. Vestnost in izlikanost se očituje na vsaki strani; čim redkejša je dandanašnji, tem zaslužnejša je.

Dr. Jos. Tomišek.

Spisi Mišjakovega Julčka. I. zvezek z 11 slikami. V Ljubljani, 1909. Last in založba „Društva za zgradbo učiteljskega konvikta“. Natisnila „Učiteljska tiskarna“. Cena lično vezani knjižici 1 K, po pošti 10 h več. — Knjižica prinaša sedmero ličnih pripovedic, ki bodo gotovo prijale mladini, kateri so namenjene in iz katerih se bo navzela otroška duša marsičesa dobrega.

Tolstoj in njegovo poslanstvo. Spisal Ernest Howard Crosby. Z dovoljenjem založnika iz angleščine preložil Ljudevit Furlani. Založila „Zvezna trgovina“ v Celju 1908. Cena broširani knjižici 70 h, po pošti 10 h več. — Knjižico priporočamo vsem čestilcem velikega Rusa, ker se seznanijo v njej z njegovim duševnim razvojem in bodo potem tudi njegova dela bolje umevali. Na umetniško stran delovanja Tolstega se knjižica seveda le malo ozira, pač, ker je Tolstoj svojo umetnost sam obsodil in zavrgel. Ne dvomimo, da bodo zrna njegovih naukov še kdaj vzkliła in tudi sad obrodila, toda zdaj še velja Tolstoj po našem mnenju več kot umetnik in kot pisatelj znamenitih romanov nego kot filozof. Vsekakor bi bilo za slovanski živelj nevarno, če bi zmagali nazori Tolstega samo na Ruskem in ne obenem tudi po drugi Evropi! Knjižico diči tudi slika Tolstega.

Spomen-spis Silviju Strahimiru Kranjčeviću. Sarajevo 1908. Cijena K 1.—. Tragična usoda je zadela globokočutnega in priljubljenega lirvaškega pesnika Kranjčevića. Vsa literarna javnost je slavila v pretekli jeseni petindvajsetletnico njegovega pesnikovanja, razni listi so donášali o njem prigodne spise in so mu želeli še mnogo let plodovitega delovanja, kar je 29. oktobra l. 1908. nemila smrt slavljenceva prekinila vse slavje. Jedro slavnostnih spisov je moglo ostati neizpremenjeno, le duševna dispozicija piscev in bralcev je prešla iz čestitajoče vznesenosti v tugovanje. — Med žalnimi elegijami pa se je kmalu pričel oglašati tudi drug, neprijeten ton: vršil se je prikrit in neprikrit boj za osebo umrlega pesnika, prisvajale so si ga razne stranke na isti mučni način, kakor smo to doživeli tudi že mi Slovenci o izvestnih prilikah in neprilikah.

Prav zato omenjam spomen-spis njemu. Objavljen je bil najprej v saraevskem časopisu „Beharu“ in je bil ponatisnjen še pred pesnikovo smrtjo, tako da se ona bodoča borba ne kaže v njem niti v senci in ne kvari užitka ter ne pretvarja sodbe. Ako si pripišemo vanj datum pesnikove smrti, imamo v rokah v jedru vse, kar je potrebno vedeti o pesniku, pripadajočem že zgodovini. V raznih člankih se razpravlja teoretično o Kranjčeviću: Milaković mu je spisal pregleden životopis, Dvorniković razpravlja o filozofiji Kranjčevićeve poezije, Dlustuš o njem kot vzgojitelju, Kranjčevićevo soproga Ela mu je spisala ljubek odlomek iz nje-

govega življenja („Moj Silvije“) itd. Prigodne pesmi raznih častilcev prekinjajo strokovne spise. — Knjižico diči pesnikova slika; v sliki vidimo tudi rojstno mesto pesnikovo, Senj, in njegovo rojstno hišo. Rojen je bil Kranjčević leta 1865.; gimnazijske nauke je dovršil v Senju, nato je študiral bogoslovje v Senju in v Rimu, a je izstopil in se posvetil učiteljskemu stanu. Služboval je po raznih krajih, na posled v Sarajevu (tu je bil tudi sourednik „Nade“), kjer je umrl kot profesor učiteljske in vodja trgovske šole.

Dr. Jos. Tominšek.

Ante (Mirosljub) Evetović. Sretni i nujni časi. Pjesme. Vlastita naklada 1908. 1 K. — Skromnost tega pesnika nam je kaj simpatična; saj smo pri pesnikih, če so bili vsaj dvakrat, trikrat natisnjeni, vajeni vsega prej nego skromnosti. Naš pesnik pa že začenja z verzi: „Smierne ove pjesme moje, malu kitu šarna cvieća, tebi šaljam, mili rode!“ Vendar ima s svojimi pesmimi neznansko veselje; kajti dobro polovico jih je posvečenih njegovemu lastnemu pesnikovanju: pesmi o pesmih! Dobesedno mu verjamemo, da je bavljenje s poezijo zanj največja naslada; kakor majka rada govori o svojem detetu, tako on o svojih pesmih. — Ker se torej toliko bavi s samim seboj, je umevno, da išče samote; manj umevno pa nam je, da bi tudi n. pr. goloba vleklo „bolno srce“ v samoto (str. 7.)! — Samota je polsestra tuge, zato je objela tudi našega pesnika: sam pravi (str. 30.); da je najlepše pesmi peval „u obliku suza“. — Objektivne snovi njegovih pesmi so: malce ljubavi, oživljena priroda, ptice in cvetlice, domovina in Bog.

Prav čedkane pesmi, odsev blagega srca, veroizpoved dobrega človeka, ki zna čutiti in misliti, ki je zadovoljen s tem, kar ima, in radodarno deli imetje s sobrati!

Dr. Jos. Tominšek.

Горски Вијенац владике црногорскога Петра Петровића Његоша. Пето издање с коментаром Милана Решетара. У Београду. 1909. Цијена 2:50 Din. Ta Rešetarjeva peta belgrajska izdaja „Gorskega venca“ je za nas zato zanimiva, ker se na njen komentar opira slovenski prof. Peruška prevod, ki smo o njem poročali lani. Po predgovoru se ta izdaja razlikuje od druge (tretja in četrta sta bili neizpremenjeni) poglavitno v tem, da prinaša životopis pesnikov, dočim je izpuščen pregled vsebine „Gorskega venca“. To nadomestilo je vsekakor zelo umestno; kajti baš o pesniku želimo slišati kaj natančnejšega, njegovo delo si itak ogledamo sami.

V pregledu prevodov „Gorskega venca“ pravi M. Rešetar na str. 58. uvoda: „Vrlo je dobar slovenski prijevod prof. Rajka Peruška“; iz vsebine se spozna, da je izmed prevodov v slovanske jezike baš ta slovenski najboljši; ruski se na primer imenuje „pravo strašilo od prijevoda.“ — Slovenci, ki bodo segli po izvorniku, naj si torej omislijo Rešetarjevo izdajo.

Dr. Jos. Tominšek.

Glasba.

Novi akordi. Zbornik za vokalno in instrumentalno godbo. Urejuje dr. Goj. Krek. Založništvo: L. Schwentner, Ljubljana. Cena celoletno 8 kron, polletno 4:50 kron. Vsebinska 4. številka VIII. letnika tega prelpega glasbenega lista je

slededeča: 1. Dr. Benjamin Ipavec † (Gradec) „Na poljani“ za en glas in klavir. 2. Vjekoslav Rosenberg-Ružič (Varaždin): „Rondo“ za klavir. 3. A. Foerster (Ljubljana): „Pesem svetega Venceslava“. Starodavni češki napev, prirejen za harmonij in klavir. 4. Emil Adamič (Kamnik): „Cvetica“, moški zbor.

Št. 5. pa prinaša slededeče skadbe: 1. Vjekoslav Rosenberg-Ružič: „Valse brillante za klavir. 2. Ant. Lajovic (Ljubljana): „Veter veje“ za en glas in klavir. 3. K. Adamič (Senj): „Večerna molitev“, mešan zbor. 4. Emil Adamič: „Zaman pod oknom“, mešan zbor.

Med revijami.

„Den“. Ta v Pragi izhajajoči politični list je prinesel v zabavni prilogi k svoji 87. letošnji številki med drugim tudi kratko razpravo o novi slovenski literaturi s sliko Meškovo.

„Dilo“, ta krasni ilustrovani mesečnik češki, izhaja že sedmo leto, a je med Slovenci le malo znan, še manj pa razširjen. Po naših čitalnicah in bralnih društvih se nahaja vse polno namškega „šunda“, listov, ki bi moralo biti človeka sram, da jih vzame v roko, po slovanskih ilustrovanih listih pa se oziraš zaman. Naj se nam ne pr:haja z izgovorom; „Premalo je takih, ki umejo češko!“ Prvič je to zelo žalostno, drugič pa treba pripomniti, da se tudi nemški ilustrovani listi navadno ne čitajo. Pogledajo se tiste podobe in list je storil svojo dolžnost. Enako nalogo pa bi mnogo bolje vršili slovanski ilustrovani listi take kvalitete, kakor je „Dilo“. Priporočamo tople ta list v naročanje. Naročnina za celo leto znaša 15 K, za pol leta 7-50 K, za četr leta 3-75 K, in jo je pošiljati pod naslovom: Jednota umelců výtvarných v Praze II. Žofin.

Nova slavistična smotra. Poljski profesorji Łoś, Mańkowski, Nitsch in Rozwadowski hočejo izdajati slavistično smotro „Rocznik slawistyczny“ (Revue Slavistique), — Krakov, Lipsk in Varšava, tvrdka Gebethner & Spolka, Otto Harrassowitz. Zvezek bo obsegal okoli 300 strani in stal 8 kron. Pisana bo smotra poljski, a sprejemali se bodo tudi nemški, angleški in francoski članki. Obsegala bo kritični in bibliografski del ter imela tudi oddelek za slovenski jezik. Dopise je pošiljati prof. Janu Rozwadowskemu (Krakov, Studenecka 8) z izrecnim dodatkom: „dla Rocznika slawistycznego“.

Dr. Fr. Ilesič.

Splošni pregled.

„Zemljevid slovenskih pokrajin“ s slovensko terminologijo na štirih listih v merilu 1 : 200.000 izda v 36.000 izvodih „Slovenska Matica“ še letos. Skupna velikost vseh štirih listov bo imela 146 cm dolžine in 155 cm širine. Zemljevid bo

izdelan tako kakor generalna karta c. in kr. voj. zemljepisnega zavoda in bo imel poleg praktične tudi znamenito znanstveno vrednost. Odboru je do tega, da dobe društveniki, ki se za to stvar zanimajo, lep, uporaben in tudi v zemljepisnem oziru dovršen zemljevid, ki jim bo izvrstno ustrežal na potovanju po slovenskih krajih, v uradu pri raznovrstnih poslih in doma pri čitanju slovenskih knjig; zakaj v njem bodo vestno zabeleženi vsi količkaj znameniti slovenski kraji po vseh slovenskih deželah, tako da bo popolnoma nadomeščal jako razširjeno in priljubljeno nemško generalno karto. Za matičarje stane zemljevid 5 K, za nematičarje pa 6 K.

Iz „Slovenske Matice“. 164. odborova seja. Sprejel se je dr. Potočnika opis „Koroške“ (zemljepisni del s slikami) in dr. Prijatelja prevod „Onjegina“. Poleg zbornika o francoski dobi objavi „Matica“ še posebej obsežnejšo študijo g. dr. B. Vošnjaka: „Ustava in uprava ilirskih dežel“, ki bo ob tej po pariških virih izdelani posebni temi obdelovala vobče razvoj državnopravnih institucij. Obljubljena je razprava o kranjskih financah v začetku 18. veka (H. Steska v Kranju.)

Pevsko društvo „Slavec“ priredi v proslavo društvene petindvajsetletnice v dneh 27., 28. in 29. junija t. l. veliko pevsko slavnost ob obili udeležbi raznih slovanskih pevskih društev.

Dva nemška prevoda iz Prešerna. („Kam?“ in „Orglar.“) Vidic nam podaja v Prešernovem albumu statistiko nemških prevodov iz Prešerna. (str. 837/8) Tam pravi o pesmi „Kam?“, da je prevedena 5 krat (Prešeren, A. Dimitz, Pace, Penn, Samhaber), „Orglar“ pa 4 krat (A. Dimitz, Pesjakova, Rizzi, Samhaber). V Vidičevi nemški izdaji „Poesien“ je tudi še Funtkov prevod „Der Leiermann“ (str. 79.) V R. Baumbachovi knjigi „Enzian“ 3. Folge, Leipzig 1877 pa sem naletel slučajno še na omenjena dva prevoda iz Prešerna. Prešernoslovcem v uporabo ju postavim tu sem:

Der Dichter und die Nachtigall. (l. c. 24.)

Von France Prešern.

Von der Welt der Dichter scheidet,
Zieht nach stillen Waldesgründen,
Gottes Ehre zu verkünden,
Seine Lauter ihn begleitet.

Schallen läßt er seine Lieder
Zu der Vögel Jubelstimmen
Von der Sonne erstem Glimmen,
Bis sie eilt zur Rüste wieder.

Aber an der Vögel Singen
Bald verliert er Lust und Freude,
Weil sie morgen so wie heute
Stets die gleichen Weisen bringen.

Und er wählt im Frühling junge
Brut, noch ungeübt im Sange,
Lehrt nach seiner Zither Klänge
Neue Lieder ihre Zunge.

Gassenliedlein muss studieren
 Amsel mit der kecken Stirne,
 Gimpel mit dem schwachen Hirne
 Wird geübt im Psalmodiren.

Doch in gleicher Weise schlagend
 Singt die Nachtigall des Waldes
 Stets ihr Liebeslied, ihr altes. —
 Ruft zu Gott der Dichter klagend:

„Sieh', es liessen neue Lieder
 Amsel sich und Gimpel lehren,
 Nachtigall nur will nicht hören,
 Pfeift ihr altes Stücklein wieder.“

Tadelt Gott die Philomele?
 Nein, sein Tadel trifft den Dichter.
 „Lass die Kleine singen“, spricht er,
 „Wie ich ihr erschuf die Kehle.“

„Jeremias hat das trübe
 Klagelied im Leid gesungen,
 Salomonis Brust entsprungen
 Ist das hohe Lied der Liebe.“

„Wem ich lieb des Sanges Gabe,
 Gab ich Lieder auch zu singen;
 Keine andren lass' er klingen,
 Bis er einst verstummt in Grabe.“

Aus dem Slovenischen übertragen von *R. Baumbach*.

Wohin? (l. c. 26.)

Von France Prešern.

„Wohin?“ So ruft mir mancher zu,
 Wenn's mich umhertreibt sonder Ruh'“.

Die Wolke fragt an Himmels Höh',
 Die Welle in der weiten See,

Wenn vor dem wilden Sturm sie fleucht,
 Der rastlos vor sich her sie scheucht'.

Wohin, nicht Well' noch Wolke sagt, —
 Weiss ich, wohin die Qual mich jagt?

Das Einé nur, das weiss ich wohl,
 Dass ich ihr Antlitz meiden soll,

Und dass, wohin ich immer geh',
Ich nie verwinden kann dies Weh.

Aus dem Slovenischen übertragen von R. Baumbach.

Vidicu, kakor se vidi, ta dva Baumbachova prevoda še nista bila znana, zato sem ju objavil.

Dr. Janko Bratina.

Svetozar Hurban Vajanský nam je znan pač kot slovaški rodoljub in novinar, a kot pisatelja ga ne poznamo. Hurban je urednik „Narodnih novin“, ki izhajajo v Turčanskem Sv. Martinu; pravkar je izšel V. zvezek njegovih „Sobranih del“. O Hurbanu kot pisatelju poroča profesor budimpeštanske univerze dr. Oskar Asbóth, slavist, ki marljivo proučuje jezik ogrskih Slovencev in čita tudi slovenski, v madjarskem mesečniku „Budapesti Szemle“, ki izhaja pod pokroviteljstvom madjarske akademije znanosti. Asbóthov članek je preveden v „Nar. novinah“ in po tem prevodu navajam iz njega sledeče: „Malo čudna reč je to, da i najzadnji (madjarski) čitatelj novin ve, da je Hurban slovaški „agitor“, a niti našim najbolj izobraženim ljudem se ne sanja, da v tistem malem Turčanskem Sv. Martinu snuje svoje sne mogočen um, od Boga blagoslovljen pesnik . . . Hurbanova dela sem začel čitati v Pešti, predno sem šel na počitnice med Slovake, a nadaljeval sem v T. S. Martinu, kjer pa so tamošnje žalostne razmere motile čist umetniški užitek . . . V prvem zvezku so novele; najbolj uspela je „Podrost“, dijaški roman, ki ga bo slovaška mladež še dolgo čitala. (Motiv: dolžnost vsakega človeka je, dvigati in množiti izobrazbo in dobrobit svojega neposrednega okrožja). V drugem zvezku sta dva manjša romana; prvi se imenuje „Leteče sence“ (Letiace tiene), ki pomeni že velik napredek v kompoziciji in karakteristiki ter napoveduje ustvaritelja slovaškega romana. (Nimamo pravzaprav teme, naše slabosti, čudaštva, hibe so leteče sence, nad njimi se blešči idealno tiha, večna svetloba“, toda luna je zašla: „Na gore se je navalila tema“); drugi roman je „Pustokvet“, ki nam kaže sicer izkaženo družbo, a je vendar pisan tako, da moremo knjigo dati v roke i sedemnajstletni devojki . . . V tretjem zvezku se menja proza z verzi. Pesem „Herodes“ požene madjarskemu čitatelju kri v obraz; Herodes je uradnik, ki po slovaških dobrih napovedih napol z dobro besedo, napol nasilno pobira slovaške otroke — za vsakega dobi petak — da jih spravi v Doljno zemljo, „osvežit kri brezdelnih madjarskih rodbin“ (Slovaki si to pesnitev čitajo na društvenih sestankih) . . . Bila bi slepota (za nas Madjare), ne videti v njem velikega pisatelja, velikega pesnika, in velika nepravilnost, usodna predsodnost in obvezetost bi bila, ne priznati tega, kar ga dviga visoko nad tabor običajnih „agitorjev“. — V četrtem zvezku je velik roman v dveh delih „Koreň a vyhonky“ (rodoljuben obraz časa) . . . Hurban je tako znamenit pisatelj, da njegova „Sobrana dela“ zaslužijo pozornosti slovaščine zmožnega madjarskega občinstva . . .“

Dr. Fr. Ilešič.

Napoleon — apologet. Napoleon Bonaparte je bil velik prijatelj leposlovja. Ko je izšel Goethejev „Werther“ v francoskem jeziku, je njegova bolestnosentimentalna poezija sicer treznega mladega moža tako prevzela, da je nosil knjigo vedno s seboj kakor svoje dni Aleksander Veliki Homerja. Da se je pa Napoleon tudi sam celo v verzih poskusil, utegne pri nas biti le malokomu znano. Ko je bil še gonec vojaške šole v mestecu Brienne-le-Château, zložil je sledečo lično basen, ki prav nič ne zaostaja za marsikatero La Fontainovo in ki je vprav karakteristična za velikega vojaka - politika:

Le chien et le lapin.

César, chien d'arrêt renommé,
 Mais trop enflé de son mérite,
 Tenait arrêté dans son gîte
 Un malheureux lapin de peur inanimé.
 „Rends-toi, lui cria-t-il d'une voix de tonnerre,
 Qui fit au loin trembler les habitants des bois.
 Je suis César, connu par ses exploits,
 Et dont le nom emplît toute la terre.“
 A ce grand nom, Jeannot Lapin
 Recommandant à Dieu son âme pénitente,
 Demande d'une voix tremblante:
 „Très sérénissime mâtin,
 Si je me rends, quel sera mon destin? —
 Tu mourras — Je mourrai, dit la bête innocente.
 Et si je fuis? — Ton trépas est certain. —
 Quoi! reprit l'animal qui se nourrit de thym,
 Des deux côtés je dois perdre la vie!
 Que votre illustre seigneurie
 Veuille me pardonner, puisqu'il me faut mourir,
 Si j'ose tenter de m'enfuir.“
 Il dit, et fuit en héros de garenne.
 Caton l'aurait blâmé, je dis qu'il n'eut pas tort.
 Car le chasseur le voit à peine,
 Qu'il l'ajuste, le tire . . . et le chien tombe mort.
 Que dirait de ceci notre bon La Fontaine?
 Aide-toi, le ciel t'aidera.
 J'approuve fort cette morale-là.

V slovenskem prevodu bi se basen nekako takole glasila:

Pes in zajec.

Cezar, izboren lovski pes
 in domišljav, to se razume,
 zaloti zajca sredi šume,
 ki samega strahu pred njim se trese ves.
 „Vdaj se!“ mu zagrmí oblastnik krvoločni,
 da daleč naokrog trepeče vsaka stvar.
 „Jaz Cezar sem, premagan še nikdar,
 po širnem svetu znan junak mogočni.“
 Pri tem imenu žalostno zajče
 priporoči nebesom svojo dušo grešno,
 obenem pa si snuje misel rešno:
 „Presvetli pes, prašati bi se drznil le,
 kaj bo z menoj, če moram se ti vdati?“
 „Ubijem te.“ — „In če bežati
 poskusil bi?“ — „Gotova ti je smrt“.

„Kako?“ — začudi zajec se potr —
 „na vsak način naj izgubim življenje?
 Odpusti torej grešno poželenje,
 ki mi veči, o Cezar, naj bežim,
 ko smrti, kakor deš, itak ne uhitim.“
 Poreče — in odkuri mu jo spaka!
 Obsodil bi ga Kato, jaz ne grajam ga.
 V bližini lovec s puško čaka,
 pomeri, sproži . . . in ubije psa!
 Naš La Fontaine bi del: „Je pač morala taka:
 Pomagaj sam si, išči si opore,
 če hočeš, da ti Bog pomore.“

Frid. Juvančič.

Listnica uredništva. Dogodi se, da prejmemo pesmi, ne da bi nam pesnik naznanil svoj naslov, pač ker je prepričan, da pesem natisnemo. Ker odgovarjamo samo, ako kdo odgovora želi, moramo pripomniti, da se izognemo tako vsakemu nesporazumljenju, sledeče: „Zvon“ razpolaga s celo vrstjo dobrih pesmi, ki se ne natisnejo iz enostavnega vzroka, ker ne pridejo na vrsto. Ni torej že vsaka pesem slaba, ki ne zagleda v „Zvonu“ belega dne! — Gosp. Višenjski. Vašo „zahvalo“ smo čitali, ne da bi nas bila najmanje iritirala. Se pač močno čutite! No, ne ugovarjamo, da je v vaših pesmih nekaj lirike, a to je tudi vse. Umemo, da se Vam vidi naše obzorje omejeno, a nam se vidi omejeno Vaše! Saj je mogoče, da se še razvijete in da postanete kdaj odličen poet, toda takih pesmi, kakršne so sedaj Vaše, je dandanes vse polno in samo slučaj je, da smo one besede, ki so Vas, kakor videti — tako zasketele, zapisali Vam in ne komu drugemu izmed Vaših kolegov-poetov. Kajti strah nas je obilice pesnikov, ki bodo nekoč morda obupno zrl na svoje uničene nade! — Sicer pa pošljite svoje proizvode kakemu drugemu uredništvu! Vsaka sodba je subjektivna in še nikdar si nismo domišljevali, da je naša edino prava! — Gosp. Desimir. Vaše reči pričajo o resnem prizadevanju in stremljenju. Vendar nas v poslanih dveh pesmih motijo še nekatere stvari. Rime, kakor na pr.: zatopljena — ljubljena po našem mnenju niso dopustne. Pri Vas morda naglašajo „lubljenja“, a splošno ta naglas ne more veljati. In takih stvari je še nekaj! . . . Gosp. F. I. B. v Kopru: Poslane nam pesmi niso potem, da bi Vas mogli izpodbujati k nadaljnemu pesnikovanju. Bolje bo, ako čas porabite za drugo, koristnejše delo. — Gosp. I. D. v Ljubljani. Prejeli, pa ne moremo porabiti.

